

Česká zemědělská univerzita v Praze
Institut vzdělávání a poradenství

Formativní vliv rodiny na osobnost žáka

Bakalářská práce

Autor: **Miluše Pešatová**

Vedoucí práce: PhDr. Drahomíra Oudová, Ph.D.

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE
Institut vzdělávání a poradenství

Kombinované bakalářské studium učitelství praktického vyučování

Posluchač: **Miluše Pešatová**

ZADÁVACÍ LIST

Ředitel Institutu vzdělávání a poradenství ČZU v Praze ve smyslu zákona č. 111/98 Sb. MŠMT ČR o státních zkouškách v bakalářských a magisterských studijních programech zadává Vám bakalářskou práci na téma:

Formativní vliv rodiny na osobnost žáka

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Drahomíra Oudová, Ph.D.**

Datum zadání práce: prosinec 2010

Datum odevzdání práce: 15. duben 2011

.....
podpis posluchače

.....
podpis ředitele

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma:

„Formativní vliv rodiny na osobnost žáka“

vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v seznamu použité literatury.

.....

V Praze dne 7. dubna 2011

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji Ph.Dr. Drahomíře Oudové, Ph.D. za cenné rady a trpělivé vedení bakalářské práce při jejím zpracování.

Abstrakt:

Bakalářská práce se zabývá formativním vlivem rodiny na osobnost žáka v oblasti výběru povolání. Na začátku práce je popisován vývoj rodiny, rodina v dřívějších dobách je srovnávána s rodinou současnou a jsou zde zachyceny některé její změny v posledních letech. V další části jsou popsány druhy a typy rodin, jejich funkce a rodinná výchova. V práci je také zmiňována náhradní rodinná péče. Práce hodnotí současnou rodinu jako takovou, hodnotí plnění jejích funkcí, ale také její klady a zápory, které mají vliv na formování osobnosti žáka.

Součástí práce je výzkumné šetření, ve kterém byly zjišťovány názory žáků učebního a maturitního oboru v oblasti gastronomie. Otázky byly podávány formou dotazníkové metody. Zaměřeny byly na názory žáků ve vztahu k rodině, jejímu vlivu na výběr povolání, trávení volného času a společných zájmů s rodiči. V dotazníku byl zjišťován také životní styl rodin žáků. Příjemným výsledkem bylo zjištění, že většina žáků jak učebního, tak maturitního oboru si svůj obor vybrala sama. To dokazuje, že je dnešní mládež podstatně samostatnější než dříve. Výzkumné šetření prokázalo, že větší procento žáků, kteří plánují další vzdělávání po střední škole, studuje maturitní obor. Z průzkumu vyplývá, že mladí lidé stále řadí svoji rodinu velmi vysoko na žebříček svých hodnot a že je pro ně oporou a zázemím. Je potěšující, že žáci i na prahu své dospělosti zachovávají se svými rodiči dobré vztahy, které překonaly i nelehké období puberty.

Summary:

The present thesis treats issues associated with formative influence of the family exercised on student's personality relating the option of his/her future occupation. Preamble defines family development, compares family in earliest time with family of the present time and describes several changes recently appearing. Following part defines family types, its functions and roles, upbringing, and mentions foster family as well. The thesis seeks to evaluate a current family as such, performance of its functions, pros and cons of the family that influence shaping of the student's personality.

The thesis incorporates research investigating attitude of students of apprenticeship and graduation-finished gastronomy studies. Questions have been put via questionnaires aiming at the students' attitude towards family relations, influence of the family on occupational choice, leisure time activities and commonality of hobbies with their parents. Questionnaires have also researched a lifestyle of the student's family. There is a positive finding that most students of both apprenticeship and graduation-finished studies have enrolled on their own decision. It supports the fact that today's youth is much more independent than it used to. The research reveals a greater percentage of students of graduation-finished studies who plan further education. It is also obvious that the youth rank family on a high level of scale of values and appreciate family support and background. It is gratifying that students on the threshold of adulthood maintain good relations with their parents even after passing through difficult period of their teens.

OBSAH

ÚVOD

Teoretická část

1	Co je rodina	9
2	Základní funkce rodiny	10
2.1	Rodina v dřívějších dobách (Historie rodiny).....	11
2.2	Charakteristika dnešní rodiny	13
3	Vliv rodiny na dítě	16
3.1	Druhy výchovy v rodině	17
3.2	Rodina a komunikace s dětmi	18
3.3	Vztahy mezi rodiči a dětmi	20
3.4	Typy rodin	23
3.5	Vliv prarodičů	26
4	Když rodina chybí, nevlastní a neúplná rodina	27

Praktická část

5	Cíl: motivace žáků ke zvolenému oboru ve vztahu k rodině	33
5.1	Formulace hypotéz	33
6	Okolnosti sběru dat	36
6.1	Metodika	36
7	Vyhodnocení výsledků	37
7.1	Analýza získaných dat	52

ZÁVĚR	54
--------------------	-----------

Seznam literatury

Seznam příloh

Motto: „Nejvíc vychováváme, když si myslíme, že nevyhováváme“

„Výchova se má dělat v hedvábných rukavičkách, jsou jemné a pevné“

(Matějček Zdeněk: Psychologické eseje, Praha, Karolinum, 2004)

„Dříve, než začnete vychovávat své děti, přezkoumejte své vlastní chování“

(Makarenko A.S.: O výchově dětí v rodině, SPN, Praha 1962)

Úvod

Dlouho jsem přemýšlela, jaké téma si vyberu pro svoji bakalářskou práci. Hledala jsem téma, které by mi bylo blízké, ve kterém bych mohla využít i své životní zkušenosti a v neposlední řadě něco, co bych zúročila ve své budoucí pedagogické praxi. Tématem, které tyto požadavky splňovalo, je „Formativní vliv rodiny na osobnost žáka“. Cílem mojí práce je zjistit, jakou úlohu má rodina v rozvoji osobnosti žáka a jak rodina ovlivnila výběr jeho studia. Porovnávám názory žáků dvou studijních oborů. Práci jsem rozdělila na dvě části, teoretickou a praktickou. Cílem teoretické části je charakterizovat rodinu a její funkce ve společnosti. Zaměřuji se také na celkový vývoj rodiny v minulém století a na rodinu současnou. Popisuji, co se v posledních letech změnilo v rodinné výchově. Zmiňuji jednotlivé druhy a typy rodin i náhradní rodinnou péči. Jsem přesvědčena o tom, že pokud chce pedagog dobře pracovat, je třeba, aby znal co nejlépe prostředí, ve kterém žák vyrůstá, uměl dobře poslouchat, vnímal problémy žáků a správně na ně reagoval. Ve smyslu těchto myšlenek jsem zaměřila svoji bakalářskou práci na rodinu a její vliv na žáka.

Pro praktickou část jsem použila metodu dotazníkového šetření určenou žákům tříletého učebního oboru Kuchař – číšník a čtyřletého studijního oboru Číšník – servírka. Ve výzkumné části zjišťuji, zda povolání rodičů mělo vliv na volbu povolání žáka. Chci zjistit jak rodina žákovi pomáhá při studiu, jestli žáka vybraný obor baví a jakou má profesní představu po ukončení studia. Výsledky jsem zpracovala do tabulek a grafů se snahou vytvořit malou statistiku.

Teoretická část

1. Co je rodina

„Rodina je nejstarší lidskou společenskou institucí. Vznikla kdysi v pradávných dobách nejen z přirozeného pudu pohlavního, jenž vede k plození a rozmnožování daného živočišného druhu, ale především z potřeby své potomstvo ochraňovat, učit, vzdělávat, připravovat pro život“.

(Matějček Zdeněk: O rodině vlastní, nevlastní a náhradní, Praha, Portál, 1994)

Rodinu chápeme jako nejdůležitější sociální skupinu v procesu socializace dítěte. Prochází neustálými změnami co do velikosti, významu a začlenění do společnosti. Je to nejvýznamnější součástí společenské mikrostruktury, která provází člověka nebo se ho nějakým způsobem dotýká v mnoha fázích jeho života. Jejím hlavním posláním je poskytování ochrany a péče svým členům, a to zvláště v obdobích, kdy se ještě o sebe neumějí postarat. Umožňuje mu jeho tělesný, duševní a duchovní rozvoj, dává mu pocit bezpečí, jistoty a pocit domova v kruhu svých nejbližších. Podle své potřeby se světu okolo sebe otvírá, ale také se mu uzavírá, vytvářejíc v sobě svůj vlastní svět. Rodina představuje biosociální systém, který neustále hledá a nachází své místo ve společnosti, a přitom je společností znovu a znovu ovlivňován a formován. V plném rozsahu funguje jen tehdy, když uspokojuje potřeby a požadavky každého člena, které jsou na ni jím a zároveň společností kladeny. Aby rodina dostála všem těmto náročným požadavkům a dala smysl své existenci, měla by plnit alespoň základní úlohy a funkce, které zabezpečují život člověka ve společnosti.

Základní znaky rodiny:

- silná, trvalá citová vazba
- vzájemné propojení rolí
- společné vedení domácnosti
- projevování vzájemné úcty

2. Základní funkce rodiny

V dějinném vývoji společnosti se řada funkcí rodiny měnila. Se změnami společenských podmínek některé ustupovaly do pozadí nebo zcela zmizely, jiné nabývaly na závažnosti. V současné době určuje místo rodiny ve společnosti několik základních funkcí.

Biologicko-reprodukční funkce

Má zabezpečovat udržení života početím a porodem nového člověka. Někdy se ovšem označuje jako sexuální funkce naznačující současně oddělení sexuálních aktivit „pro radost“ od sexuálních aktivit „pro reprodukci.“ Biologicko - reprodukční funkce v rodině nabývá svůj plný význam: nejde jen o to přivést dítě na svět, ale také mu zabezpečit potřebné podmínky pro život a pro jeho další vývoj.

Ekonomická funkce

Ta se ovšem nevztahuje jen na dítě v rodině, ale na všechny její členy. V minulosti byla zvláště důležitá její výrobní složka, v současné době se stala rodina ve své převaze spotřební jednotkou, zcela závislou na výrobní činnosti společnosti. Ovšem i dnešní rodina si udržuje určité prvky výroby, za něž lze především pokládat vnitřní činnosti rodiny vytvářející její hmotné zabezpečení (úklid, příprava stravy a další různé domácí činnosti, které nejsou koníčkem, ale nutností).

Zabezpečovací funkce se netýká jen oblasti materiální, ale postupně přechází do oblasti sociální, duševní až duchovní. Má tedy také v nejširším pojetí poskytovat svým členům životní jistoty.

Emocionální funkce

Emocionální funkce v rodině je vázána na plně rozvinutého člověka, který je zralý a odpovědný. Citový vztah pro něj není něčím chvilkovým, ale trvalou bází jistoty a citovým zázemím pro všechny její členy. Emocionalita je potřebná stejně jak pro dospělé, tak pro děti, i když v různé podobě. Při tom je třeba zdůraznit, že zájem o dítě a sledování jeho

prospěchu pramení především z emocionality zajišťující harmonický život rodiny i pocit celkového uspokojení a životního naplnění pro všechny její členy.

Socializačně-výchovná funkce

Spočívá v opravdovém zájmu o dítě a kvalitní péči o ně, v jeho výchově, v jeho přijetí jaké je, porozumění mu v jeho vývoji a potřebách a požadavcích, jež nutno včas, náležitým způsobem a s plným zaujetím pro ně uspokojovat, rozvíjet všechny jeho schopnosti a síly. Při tom vždy prosazovat jeho nejlepší zájem a prospěch, ochraňovat jej před nepříznivými situacemi a učit je, aby bylo samo schopno jim čelit a překonávat je. Jejím těžištěm je v podstatě prosazování a ochrana dětských práv, jak jsou obsaženy v Úmluvě o právech dítěte.

2.1 Rodina v dřívějších dobách

O problémech spojených s tradiční rodinou nejlépe z písemných pramenů informují urbáře, pozemkové knihy, berní ruly, soupisy obyvatelstva podle víry, matriky nebo i seznamy podruhů.

V historickém bádání se hovoří do období průmyslové revoluce o tzv. tradiční či předindustriální nebo také stavovské rodině. Z hlediska historické demografie se za hlavní rozdíly mezi rodinou tradiční a moderní považuje míra porodnosti a mortality, dále existence tzv. demografických krizí v předindustriální společnosti a konečně a asi nejpodstatněji existence masově rozšířené regulace porodnosti v moderní společnosti. Tento rozdíl bývá považován za kardinální, protože jako jediný dokáže vypovídat i o morálních normách, náboženských představách, postoji k životu a určitém životním standardu. Pro tradiční rodinu je také typické, že mnohem více než moderní rodina sloužila jako ekonomická jednotka.

Vývoj rodiny

Abychom pochopili život současné rodiny, neobejdeme se bez ohlédnutí zpět na situaci rodiny před 100 až 150 lety. Rodina v této době prošla neobyčejnými proměnami, jak kvantitativními, tak i kvalitativními. Na jedné straně byla až glorifikována a na straně

druhé až zcela zpochybňována a její smysl a další trvání byly mnohdy negovány. Zdá se však, že z tohoto procesu vychází rodina.

Patriarchální rodina

Typická rodinná formace 18. a 19. století je vícegenerační, rozšířená. Byla rodinnou monogamní s výraznou dominancí otce (patriarchální moc, trvajícím u nás až do roku 1949). Její ekonomická aktivita byla velmi výrazná především ve výrobní oblasti, do níž byli zapojeni všichni její členové. Rodina vyráběla vše, co potřebovala k životu např. typická selská rodina té doby. Vše, co nespotebovala, směňovala. Přitom uspokojovala aspoň v bazální formě potřeby všech svých členů.

Reprodukce patriarchální rodiny byla živelná. Antikoncepční praktiky nebyly ještě známé. Porodnost byla vysoká. Vysoká ovšem byla i celková úmrtnost, zvláště pak kojenecká. Přirozený přírůstek byl rovněž vysoký, více než 1 %, což znamenalo značný nárůst populace. Střední délka života však byla velmi nízká (asi 35 let).

Rozvoj zdravotní péče a celkového zvyšování životní úrovně se promítl i do postupného zlepšování těchto nepříznivých ukazatelů, z hlediska pediatrického hlavně ve snižování kojenecké a pak dětské úmrtnosti.

Tato forma populačního procesu bezprostředně spjatého s patriarchální rodinou se často označuje jako demografické plýtvání (mnoho dětí se rodí, mnoho dětí umírá).

Nukleární rodina

Demokratizační tendence v celé společnosti, jež tyto změny přes všechny negativní procesy provázejí, zvolna, ale důsledně přeměňují přísné patriarchální vztahy v dřívějším rodinném systému v nové vztahy partnerské, egalitární. Dalším činitelem se ukázala emancipace ženy, která se stále zvyšovala s jejím vzděláním a vedla a stále vede k intenzivnějšímu zaměstnávání žen. To přineslo zákonitě hospodářskou nezávislost žen na mužích. A ta se stále rozvíjí. Je zajímavé, jak tuto dobu prožívali v padesátých a šedesátých letech. Nyní se nám vrací odjinud jako feminismus se stejnými důsledky na život dětí a péči o ně a jejich výchovu.

Odchodem napřed jen muže a pak i ženy za prací mimo rodinu vyvrcholil přerod patriarchální rodiny v moderní, egalitární nebo též, jak se obecně nazývá, nukleární rodinu. Významně se na tom též podílely proměny v již zmíněné ekonomické aktivitě rodiny, jež se soustředila především na spotřebu, zatímco všechny ostatní aktivity převzala společnost a její příslušné útvary. Tak se rodina stala i v této oblasti závislá na fungování celé společnosti. Nejlépe to charakterizuje dnešní život rodiny ve velkém městě, kde je odkázána prakticky ve všech směrech zajištění svého života na organizaci a na příslušné aktivity společnosti. Tyto proměny s sebou přinesly i výraznou redukci velikosti rodiny (domácnosti), a to jak co do počtu generací, tak co do počtu jejích členů. Proto také nukleární, jaderná rodina, již tvoří prakticky jen rodiče a děti, někdy dokonce jen rodič s dítětem.

2.2 Charakteristika dnešní rodiny

Současné rodiny jsou ovlivněny minulostí v tom, co přetrvává, i v tom, co se změnilo. Hovoří se o zániku rodiny, o objevení dětství či vzniku citové rodiny. To představuje změny proti minulosti. Přestože rodina prošla výraznými změnami, stále si zachovává i významné prvky z minulosti, a to proto, že pro společenskou reprodukci je stále nutné zachovat nějakou rodinnou strukturu, mezigenerační vazby a vazby uvnitř generací. Některé moderní rysy zejména západoevropské rodiny, existují již od konce doby římské civilizace, která dala základ rodinnému právu. Vliv vývoje germánských kmenů se projevuje v odvozování příbuzenství. Velice významný vliv na vývoj rodiny mělo přijetí křesťanské víry.

V křesťanství se mění postavení dítěte ve společnosti, kde vstupuje do právního kodexu chápání dítěte jako samostatné lidské bytosti s lidskou duší. Vidíme tak značný posun oproti antice, kde dítě bylo považováno za bezprávného tvora, kterého mohl vlastní otec beztrestně prodat, nebo i zabít. Teprve od roku 374 našeho letopočtu bylo zabití dítěte klasifikováno římským zákonem jako vražda.

Dítě bylo však i nadále ve společnosti vystavováno mnohým bezprávím. Ve středověku byla od něj vyžadována absolutní poslušnost vůči rodičům a učitelům, ve školách často docházelo k velmi přísnému trestání dětí. Výjimkou nebyly dokonce ani

tělesné tresty. Docházelo k zavírání do školního vězení (karceru) nebo i nošení různých posměšných znamení na krku, které děti značně ponižovaly.

S příchodem J. A. Komenského do školství v 17. století se tato situace značně zlepšila. Osvícený učitel chápal, jak důležitá je pro dítě správná výchova vedoucí ke vzdělání. Komenský studoval vzdělávací a výchovné možnosti a zlepšení zařazení dítěte ve společnosti. Čerpajíc ze své praxe navrhl systém výchovy a vzdělávání dětí od kolébky až po univerzitu bez stavovských rozdílů a rozdílů pohlaví. Jediné, co považoval za důležité, byly schopnosti žáka.

Vliv učení Komenského se pomalu projevil i ve výchově v rodině. Již od druhé poloviny 17. století je výchově dítěte věnována větší péče rodičů a vychovatelů. Propaguje se výchova bez tělesných trestů orientovaná na soulad s přírodou. Dítě vystupuje do popředí zájmu v rodině i ve společnosti. Je kladen větší důraz na vzdělávání dětí, což vyvrcholilo zavedením povinné školní docházky v roce 1775.

Přístup k dětem je však ještě velmi vzdálen jakémukoliv ideálu. Výchova v rodině je silně orientována na autoritu otce, je kladen velký důraz na disciplínu. Ještě v 19. století byly podle J. F. Herbarta děti ve škole považovány za divou zvěř, pro kterou byla stanovena velmi přísná pravidla chování. Neposlušné děti doporučoval opět trestat tělesnými tresty a vězením.

„Rodiče by se měli řídit dvěma zásadami: omezit počet příkazů a zákazů na minimum, ale být důslední. Jakmile jednou vydáte příkaz, nebo zákaz, nesmíte ho vzít zpět. Když dnes dítěti něco zakážete a druhý den mu tu samou věc povolíte, aby nefňukalo a neotravovalo, nebude dítě vědět, co je vlastně správné. Děti potřebují důslednost a jasné meze, jinak se nedokážou zorientovat.“

(Kolektiv autorů: O lásce manželské a rodičovské, Praha, CEVAP, 2006)

Pro současnou rodinu se mnohdy užívá označení „nukleární“ rodina. Tento termín začal používat T. Parsons. Jedná se o rodinu skládající se pouze z rodičů a dětí, tedy dvougenerační. Tento druh rodiny vzniká s ekonomickým růstem a růstem nároků jednotlivců ve společnosti. Dospívající děti zakládají vlastní rodiny, které však žijí

odděleně od prarodičů. Tím se rozpadá soužití více generací pod jednou střeou. Jádro této rodiny tvoří rodiče nebo partneři. Proto je tento druh rodiny někdy nazýván i jako rodina manželská. Rodina poskytuje jedinci větší soukromý prostor oproti rodině tradiční, je věnována větší pozornost privátní individualizaci. Tento druh rodiny se odklání od tradičních pout, zvyků a majetkové závislosti a vede generaci rodičů k větší zodpovědnosti a samostatnosti.

Současná rodina se podstatně liší od rodiny dřívější. Změnily se vztahy mezi rodiči a dětmi. V manželství mají muž i žena stejná práva a povinnosti. Podle svých schopností a možností jsou povinni pečovat o uspokojení životních potřeb rodiny. O všech záležitostech týkajících se rodiny rozhodují manželé společně. Nebylo by správné, kdyby muž sám rozhodoval o dětech, o jejich volbě povolání apod., jako tomu bývalo dříve. Rodiče, kteří dnes svou práci vykonávají dobře a rádi, dovedou své dítě naklonit k tomuto povolání. Samozřejmě to neznamena, že si dítě jednou zvolí to, co vykonávají jeho rodiče, ale svým postojem jsou schopni ho do velké míry ovlivnit. Dnes jsou manželé rovnocenní partneři a jsou členy rodinného kolektivu, k němuž samozřejmě patří i děti. Ty jsou plnoprávními členy rodiny. Všichni členové mají povinnost si podle svých možností a schopností vzájemně pomáhat a zabezpečovat hmotnou a kulturní úroveň rodiny. Ovšem rodiče děti vedou a jsou za ně odpovědní. Jsou odpovědnými členy rodinného kolektivu a podle toho se musí vyvíjet i výchovná péče. To však neznamena, že by dospívající děti nemohly, nebo nesměly vyjádřit slušnou formou svůj názor, nesouhlasit, kritizovat, nebo něco vytknout. Vztahy mezi rodiči a dospívajícími dětmi by byly mnohem lepší a kvalitnější, kdyby bylo v rodině více vzájemné úcty a ohleduplnosti.

Současná rodina a krize

I v současné uspěchané době je rodina stále základní společenskou jednotkou, jejíž význam je stále velice důležitý. Důsledkem rychlého životního stylu ubývá ale čas na společně trávené chvíle v rodinném kruhu. Současná rodina přestává mít čas na vlastní kulturní program. Ze vzácných společných chvil mizejí hry, předčítání knih a zpěv. To vše nahrazují počítače a televize.

Mladí lidé přestávají pospíchat do manželství i do plánování prvního dítěte. Zvyšuje se i věková hranice mezi partnery. Mateřství starších žen není neobvyklý jev. Příčiny jsou zcela jiné než před několika desítkami let. Věk starších matek se rok od roku zvyšuje. Na tom se hlavně podílí vzdělání žen. Častěji odkládají mateřství vysokoškolsky vzdělané ženy. Je hodně příkladů, kdy zůstávají dobrovolně bezdětné, protože kariéra je pro ně důležitější než dítě. Řada autorů vysvětluje současnou situaci rodiny jako její krizi. Zdůvodňují to řadou nepříznivých demografických ukazatelů, jako je vysoká rozvodovost, počty dětí, které se rodí mimo manželství (v současné době skoro jedna pětina ze všech narozených dětí), neúplných rodin, rodin doplněných, družských. Zvyšují se i počty týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí. Více a více narůstá agresivita, kriminalita a další společensky nežádoucí jevy. Také je zdůrazňována nepříznivá ekonomická situace mladých rodin, hlavně trvalý nedostatek dostupných bytů a nezaměstnanost.

3. Vliv rodiny na dítě

Charakter dítěte, jeho povahové vlastnosti, myšlení a cítění, to všechno bývá odrazem jeho rodinného prostředí. Toho, co dítě denně vidí, slyší a čeho je svědkem. Jestliže chceme být dobří rodiče, měli bychom si včas uvědomit svoje nevhodné chování a zkorigovat ho. Všechny rozpory, ať jsou jakéhokoli druhu, bychom měli řešit **zásadně** o samotě, nikoli před dětmi. Měli bychom také upravit své vzájemné vztahy tak, abychom nedávali dětem špatný příklad. **Správně a vhodně vychovávat znamená tedy vychovávat nejprve sebe.**

„Dříve než začneme vychovávat své děti, přezkoumejme své vlastní chování. Nemyslete si, že dítě vychováváte jen tehdy, když s ním hovoříte, poučujete je anebo mu rozkazujete. Vychováváme je v každé chvíli svého života, dokonce i tehdy, když nejste doma. Pro dítě má velký význam, jak se oblékáte, jak mluvíte s druhými lidmi a o nich, jak se radujete, anebo trápíte, jak se chováte k přátelům a nepřátelům, jak se smějete, jak čtete noviny. Sebemenší změnu tónu dítě vidí nebo vycítí, všechny obraty vašeho myšlení pronikají k němu neviditelnými cestami a vy to ani nepozorujete. A jste-li doma hrubí anebo vychloubační, opijíte-li se, anebo, což je ještě horší, urážíte-li matku, velmi tím škodíte svým dětem, vychováváte je špatně a nedůstojné chování bude mít nejhorší následky. O

pravdivosti těchto slov jistě nikdo nepochybuje. Při výchově je rozhodující chování rodičů, tedy nikoli pouze to, co rodiče říkají, co přikazují, k čemu své děti nabádají nebo čemu je učí. Všechno, co se v rodině děje, na děti velmi působí. Vzájemné vztahy mezi rodiči a mezi rodiči a dětmi rozhodnou obvykle o jejich vztahu k ostatním lidem, o tom, jak se dítě zapojí do společnosti. Vtisknou se pevně a trvale do vědomí dítěte a silně v budoucnu ovlivní jeho chování a jednání. “

(Prchal Josef: Vychováváme děti, Praha, 1988)

3.1 Druhy výchovy v rodině

Výchova v rodině ovlivňuje osobnost člověka po celý další život. Některé její styly jsou vhodné a některé méně vhodné.

Autoritativní rodinná výchova

Rodina je většinou přísně řízena a vedena jedním z rodičů. Rodič vyžaduje od dítěte bezmeznou poslušnost a plnění úkolů. Dítě je úzkostlivé, bojí se selhání a následného trestu. Následkem je buď pasivní dítě, což brání samostatnému rozvoji, nebo agresivní dítě, které se tímto způsobem brání.

Nedostatečná rodinná výchova

Rodiče mají málo času. Většinou se jedná o podnikatele. Nemají čas starat se o dítě. To má pak pocit nezávislosti na rodičích a nemá žádný vzor. Dochází u něj k častějším konfliktům s jinými dětmi. Dítě má pokřivený přístup k hodnotám, protože vytížení rodiče mnohdy nedostatek času kompenzují zbytečně vysokým hmotným zabezpečením. Občas takové dítě vychovává cizí člověk (najatá chůva) a může dojít i k citovému odcizení projevující se cynismem a povyšováním.

Pedocentrická výchova

Dítě je středem pozornosti a samo si určuje, co chce a nechce dělat. Je hýčkané a rozmazlované. Rodiče se dostávají do role služebníků. Velmi často má problémy začlenit

se do kolektivu, je neoblíbené, protože má tendence ze všech si dělat sluhy. Hodně často se jedná o jedináčky a děti starších rodičů.

Ambiciózní výchova

Dítě musí reprezentovat a podávat výkony. Rodiče toho také velmi dokázali a totéž vyžadují i od dítěte. Po materiální stránce většinou nestrádá, ale v citových otázkách má velké problémy. Bývá často přetěžováno množstvím různých aktivit a samo nemá čas na odpočinek a hry. Myslí si, že když splní očekávání rodičů, bude milováno. Pokud je dítě vedeno tak, aby vyniklo v nějakém oboru – například ve sportu, je nebezpečí, že jeho vývoj bude orientován pouze tímto směrem a v ostatních směrech se zbrzdí.

Přetížená rodina

Rodina která je pod tlakem ekonomickým, bytovým, nemoc v rodině, nebo narození dalšího sourozence. Rodiče nemají na dítě dostatek času, a to se projevuje většinou zhoršením prospěchu nebo i chováním. Pokud je rodinný stav pouze přechodný, časem se chování i prospěch vrátí do normálu. V tomto případě by hlavně učitelé měli pochopit situaci a s větší citlivostí přistupovat k jeho výkonům a chování.

3.2 Rodina a komunikace s dětmi

V prostředí rodiny se dítě nenásilným a přirozeným způsobem učí společné komunikaci mezi jejími členy, automaticky vstupuje do činností, které jsou v rodinném kolektivu běžné a rutinní. Svým zapojením do rodinného kolektivu pociťuje sounáležitost s ním, a vytváří si vědomí povinnosti, ohleduplnosti, zodpovědnosti, tolerance a úcty, což se pak u něj stává samozřejmostí. Dítě prostřednictvím rodiny v praxi poznává vztahy s prarodiči, jednání a chování mezi sourozenci a příbuznými. Tímto způsobem si pak utváří představu o široké rodině a následně i společnosti jako takové.

„Staronová psychologická moudrost totiž praví, že má-li dítě vyrůstat v osobnost zdravou a zdatnou, má vyrůstat v prostředí citově vřelém, vstřícném, přijímajícím a hlavně stálém. Dítěti nezáleží na tom, zda jeho rodiče uzavřeli sňatek formálně či neformálně, ale moc mu

záleží na tom, zda a jak naplňují jeho základní psychické potřeby. A z těch potřeb jsou tu ve hře zrovna ty dvě nejzávažnější – potřeba životní jistoty a potřeba pozitivní identity

(Matějček Zdeněk: Psychologické eseje, Praha, Karolinum, 2004)

Výchova je značně složitý proces, který vyžaduje velkou trpělivost, vynalézavost, notnou dávku optimismu a nadšení. Obětavost a veškeré výchovné snahy rodiče dávají svým dětem ve víře v konečný úspěch. Pro úspěch naší výchovy je základem děti stále pozorovat. Tím se naučíme svoje děti dobře znát a jsme na jejich chování a momentální stav připraveni reagovat. Tento způsob je podstatně lepší než výchova podle knížky.

Jedním z problémů výchovy je fakt, že vychováváme v dnešním světě pro svět ztřířší. A přitom naše výchova a zásady, které nám byly vštěpovány a byly doplněny životní praxí a které chceme ve výchově předat svým dětem, se formovaly již ve světě včerejším. Je prokázáno, že mnohdy dávaly lepší vychování dětem neučené venkovské ženy, které vycházely z životní praxe než mnozí vychovatelé z povolání. Současný přetechnizovaný svět, kde je dítě zahlcováno spoustou i nepotřebných informací, deformuje dětskou duši. V porovnání s předešlými generacemi ztrácí děti částečně fantazii, neumí si už tak hrát, podstatně hůř komunikují.

Hlavní úlohou výchovy je nejen získání základních správných návyků, ale i pomoc dítěti rozvíjet dobré vztahy k lidem, k práci, ke hře, k radosti, vlastně ke všemu, co je obklopuje. Povaha dítěte není dědičně daná, dědičné jsou jen dobré a špatné sklony. Správnou výchovou je možné ty dobré podpořit a špatné potlačit.

Leckterým rodičům se však právě tento důležitý výchovný úkol nedaří. Mají sice své děti rádi a chtějí pro ně to nejlepší, ale ve své výchově nedokáží být důslední. Projevit se může samozřejmě i způsob výchovy, kterým byl vychováván sám rodič. K výchově dítěte je nutná velká dávka trpělivosti. Je třeba vychovávat dítě příkladem na základě pochvaly toho, co udělalo dobře, a povzbudit ho trpělivým vysvětlováním, že když si dá pozor, vyhne se problému nebo chybě. Pokud dítě jen trestáme a kritizujeme, může se stát – obzvláště v době puberty, že se dítě zatvrdí a z trucu začne dělat naschvály. Tím se dostáváme do začarovaného kruhu, protože takovou reakcí v nás dítě vyvolává zlost a naše zlobná reakce na jeho chování jej zatvrzuje o to víc. Pro dobrou výchovu dítěte je třeba

nejen ho dobře znát, ale i zajímat se v rozumné míře o to, co zajímá naše dítě, dokázat na úkor vlastního volna a vlastních zájmů věnovat dítěti svůj čas. Pokud dokážeme svému dítěti naslouchat ve chvíli, kdy nám chce vyprávět třeba zážitky ze školy a dokážeme si s ním vyprávět o jeho koníčku, získáváme přirozenou cestou autoritu a z vyprávění se o svém dítěti mnohé dozvíme. Není dobré vytvářet v dítěti za každou cenu představu, že všechno víme. Je mnohem přirozenější přiznat, že něco nevím, ale že se na to spolu podíváme. Dítě takový přístup více ocení a získanou informaci si zapamatuje, protože ji bude mít spojenou se zážitkem spolupráce s rodičem. V dítěti je třeba pěstovat zdravou sebedůvěru.

Dobrý vychovatel se učí od svých dětí. Přesným vyjadřováním a správnou formulací svých požadavků usnadňuje dítěti jejich plnění. Snaží se dotáhnout vše dokonce a být jakýmsi vzorem pro své dítě. Vychovatel by neměl s dítětem jednat v rozčilení, nebo dokonce v afektu. Vždy je možné tuto situaci uvést větou: teď to nebudeme řešit, protože jsme oba rozčilení, probereme to později. Tím se rodič vyhne i udělení nepřiměřeného trestu ovlivněného rozčilením a trest pak dítě nebude chápat jako pomstu silnějšího. Správní rodiče jsou podle zkušeného vychovatele Zdeňka Matějčka přísní, ale dokáží mít smysl pro humor.

„Je třeba se oprostít od nevhodného komentování dítěte – například „ty jsi ale nešika“. Častým používáním takového komentáře dítěti vsugerováváme svoji myšlenku, tím ho ponižujeme a může dojít i k porušení jeho zdravého sebevědomí. Pak se rodič může setkat s protireakcí dítěte, že když po něm chce nějaký úkon, dítě ho odmítne provést se slovy: „to nezvládnu, vždyť víš, že jsem nešika“

(Simajchl Ladislav: Čítanka o výchově dětí od školáčků po studenty, Praha, 1998)

3.3 Vztahy mezi rodiči a dětmi

Každé dítě je jiné, a proto je nutný i individuální přístup k výchově. O tom by nejvíce mohli vyprávět rodiče, kteří vychovávali více dětí. Jednotnost výchovy nelze předpokládat ani u dvojčat. Někdy se však rodiče dopouští nevědomky zcela zbytečně chyb.

Často je možné se setkat s většími chybami u příliš mladých nezralých rodičů, kterým bývá zatěžko přinášet pro dítě oběti. Nedokáží totiž potřeby dítěte stavět před svoje zájmy, a tak mnohdy ani nepovažují za svoji chybu, když se večer odejdou bavit a nechají malé dítě doma samotné.

Obecně lze konstatovat, že dítěti svědčí „zlatá střední cesta“. Děti vychovávané příliš přísně bývají zakřiknuté, bez vlastního názoru a často trpí komplexem méněcennosti. Nezřídká u nich dochází k neurózám, může se objevit i tik a sklon k pomočování jako následek strachu.

Chyby lze ale najít i ve výchově opačné – v přílišné lásce. Tento druh výchovy se může objevit u jedináčků, nebo u starších rodičů, obzvláště, mají-li dítě na které dlouho čekali. Stejně projevy může zapříčinit dřívější dlouhodobá nemoc dítěte nebo úmrtí jiného dítěte v rodině. Setkat se s ní ale můžeme i u prarodičů. Přílišná starostlivost a úzkostlivost vede u dítěte k omezování svobody v jeho samostatnému vývinu. Dítě může být nesamostatné, stydlivé a celý život bude závislé na vedení. Zároveň hrozí, že bude rozmazlené, bude si plnění svých požadavků vynucovat ve zlostných záchvatech, a to i na veřejnosti. V takové situaci se doporučuje klidná nevšímavost.

Největším prohřeškem na dítěti je však výchova, kdy rodičům na dětech nezáleží. Je těžké hledat důvody pro chování rodiče, kterému na dítěti nezáleží a dítě je pro něj vlastně přítěží – snad nejspíš je najdeme v jeho vlastním dětství. Zpravidla k těmto důvodům patří nízká úroveň inteligence manželů, špatné rodinné poměry, primitivní názory na výchovu, ale i špatné materiální zabezpečení rodiny. V současné době k našemu údivu není takových rodičů málo. Rodiče se k dítěti chovají nevšímavě, chladně a někdy i nepřátelsky. Dítě pak žije v pocitu nejistoty a křivdy, je stejně chladné ke svému okolí. Nevhodné chování dětí, které považujeme za zlé a nevychované, bývá protestem proti citovému ochuzení. Lhostejná výchova mnohdy vede k narušení dítěte a nezřídká končí umístěním dítěte do dětského domova, případně do nápravného výchovného zařízení.

Lhostejnost ve výchově ale není jediným nepřítelem. Nedostatek času, spěch a nervozita rodičů – to jsou bolavá místa výchovy a dokáží ji značně zkomplikovat. Oba zaměstnaní rodiče se vrací unaveni a touží po odpočinku a relaxaci. Doma je však čekají

běžné domácí práce a práce kolem dětí. Prostředí je pak nabitě nervozitou a stačí málo, aby došlo k hádkám. Mnohdy se pak dospělí obviňují navzájem, a to i před dítětem, vzniká tak prostředí citového chladu, ublíženosti, pocitu neštěstí. V takovém prostředí dítě většinou postrádá radost, pohodu, umění vyprávět, ale i důležité umění vnímat všechno to, co se považuje za domov. Někteří rodiče se svým dětem natolik odcizí, že ani nevědí, čím jejich děti žijí a ani se nesnaží získat jejich důvěru. Jejich výchova se zúží na povely k úkonům, které udržují chod rodiny, a ani netuší, jak jejich dítě strádá. Každé dítě se potýká s nějakými problémy a potížemi, které neumí řešit, protože mu chybí zkušenosti. Je běžné, že se s prosbou o radu a vysvětlení obrací nejdříve na rodiče, s kterými žije. Teprve pak, když neuspěje, hledá odpovědi na své otázky jinde, což se může v pozdější době projevit jako veliký problém. A co na to psycholog?

„Společné chvíle by děti měly prožívat denně, jinak to není opravdový domov. „Černé hodinky“ při nichž jsme se jako děti scházeli s rodiči v kuchyni, mám podnes v živé paměti, stejně jako oblíbená posezení před domem, nebo na zápraží.“

(Prchal Josef: Vychováváme děti, Praha, 1988)

Problémy s časem má většina rodin, ve kterých pracují oba rodiče. Všude je třeba zvládat vaření a úklid, učit se s dětmi. Situace ale není neřešitelná. Cesta z tohoto rádobý začarovaného kruhu vede přes řád, dobré hospodaření s časem a vedení dětí k samostatnosti. Pokud rodič musí stát za dítětem a hlídat, jestli zvládne všechny potřebné úkony, jako je umýt se, najíst se, napsat úkol a podobně, pak skutečně ztrácí čas. Jestliže je ale schopen dítěti vysvětlit, že když to zvládne samo, že pak zbude čas na zábavu s ním, dítě se bude snažit pomoci. Proba o pomoc s následným podtržením jak dítě dospělému pomůže funguje hlavně u menších dětí, které se tak cítí důležité. Ani si nevšimnou, že z pomoci se stane pravidlo a pomalu i běžná povinnost. Je důležité vybírat večerní program tak, aby byl zábavou i odpočinkem a sladil zájmy rodiny. I tady pomáhá ve značné míře zavedení určitého řádu od útlého dětství dítěte. Jestliže rodina chodí pravidelně sportovat, chodí do divadla, do kina, do knihovny, dítě si na to zvykne. Důležité ale je, takové zvyky důsledně dodržovat a to nejen ze strany dětí, ale i dospělých, a tím se vlastně dostáváme k myšlence, jak důležité je zamyslet se nad svým chováním. To pak změnit tak, jak bychom chtěli, aby se chovalo naše dítě, a to pak vychovávat vlastním příkladem.

3.4 Typy rodin

O funkční rodině se dá hovořit tehdy, když zajišťuje spolehlivě svým dětem kvalitní socializační podmínky.

„Při jistém zjednodušení bývají zvnitřněni rodiče dva. Hodný, povzbuzující a proti němu kárající a často nespokojený. Hodný rodič vybaví dítě optimistickými a povzbuzujícími závěry, přijatelnými radami a jistým optimismem. Zlý rodič nás srovnává s ideálem, připomíná, kolik nám k ideálu chybí, kritizuje naše nedostatky.“

(Novák.: *Jak nezešít z dětí aneb naučte se nejen Makofri*, Rubiko, Olomouc, 2004)

Rodiny funkční nebo s méně vážnými problémy

Je to rodina, která plní vše, tak jak má. Splňuje všechny požadavky kladené na běžnou rodinu, tj. výchovné, biologické, ekonomické, kulturní a rekreační. Jsou to rodiny, které dokážou své problémy vyřešit, a díky tomu se upevňují a dále rozvíjejí. Takových rodin je většina. Problémy, o kterých hovoříme, jsou sice náročné, ale ne rozhodující. Jedná se například o momentální finanční nouzi, špatnou bytovou situaci, dočasné manželské neshody a různé podobné situace.

Rodina problémová

To je rodina, kde se vyskytne občas nějaká porucha, ale zdravý vývoj dítěte není ohrožen. Vyskytne-li se problém, nepoškozuje dítě (problém se řeší).

Rodina dysfunkční

Rodina, kde jsou vážně narušeny její funkce. Bývá ohrožen vývoj dítěte a rodina sama není schopna problém zvládnout a řešit. Jedná se o alkoholiky, narkomany, tři generace v malém bytě apod.

Rodina afunkční

Rodina, kde dochází k fyzickému a psychickému týrání dítěte. Rodina neplní svou funkci a ohrožuje život dítěte. Zde je nutno zasáhnout a zbavit rodiče práv na výchovu. Dítě je odebráno do náhradní rodinné péče.

Příčiny, které vedou k umístění dítěte do náhradní rodinné péče:

- duševní onemocnění rodičů
- rodiče alkoholici nebo narkomani
- rodiče ve výkonu trestu
- úmrtí rodičů
- dlouhodobé onemocnění rodičů
- dlouhodobá služební cesta

Puberta a adolescence

Dítě prochází cestou k dospělosti obdobím pubescence, které se u žáka začíná projevovat většinou před přechodem na druhý stupeň základní školy. Období adolescence začíná kolem 15. roku věku žáka a končí dospělostí mezi 18-20 rokem. Můžeme mluvit o posunu začátku období puberty v porovnání s předcházející generací a vlivem životního stylu. Jmenované období lze charakterizovat jako hledání sama sebe a ujasňováním hodnot. Po psychické stránce dochází k emoční labilitě, kolísání citového ladění, reakce na běžné situace bývají přecitlivělé, nečekané, mohou být až nepřiměřené. Dospívající se potýká s příliš mnoha změnami, což zvyšuje jeho nejistotu a náladovost, je více impulzivní a nemá dostatek sebeovládání. Způsob, jakým dospívající těmito obdobími prochází, je silně individuální a nerovnoměrný.

Dochází k citovým výkyvům, kdy je přecitlivělý na reakce jiných lidí. Dalším běžným projevem období dozrávání je zvýšená uzavřenost a nechuť projevovat svoje city. V dospívání se mění způsob uvažování. Dospívající rádi, obzvláště v pozdějším stádiu svého dospívání, diskutují, uvažují hypoteticky a své hypotézy obhajují třeba i na úkor jejich skutečné podstaty, uvažují a snaží se vnášet své názory na svět, v čem by se mohl změnit, reálně uvažují o neexistujících možnostech. S postupem vývinu se mění myšlení, které závisí na zrání a učení. Dospívající postupně začínají uvažovat reálně,

bývají často přesvědčeni, že rozumí všemu. Rádi kritizují, polemizují s projevem jisté vztahovačnosti, mívají sklon k pocitu, že jejich vlastní úvahy jsou jediné správné. Přesto však potřebují pocit bezpečí a jistoty, dostatečný prostor k seberealizaci, zabývají se svými možnostmi a perspektivami. Kompromis, který běžně využívají dospělí, bývá pro ně nepřijatelný. Průběh ovlivňuje mnoho aspektů jako je síla osobnosti a z toho vyplývající schopnost vyrovnávat se s příchozími změnami, prostředí rodiny a školy, projevují se i dědičné předpoklady. Statisticky vzato by se dalo říci, že u dívek puberta začíná dříve a má rychlejší vývoj.

Tělesné dospívání je zjevné vizuálně, projevuje se rychlejším růstem postavy, se změnou proporcí. V tomto období není výjimkou, když dítě přes prázdniny v období klidu vyroste i o 10 cm. Rychleji rostoucí končetiny nás vedou k označování, že je dítě v té době „samá ruka, samá noha“, než se jeho proporce srovnají. Velmi důležitou a možná i hlavní změnou je pohlavní zrání. Zvýšená hormonální činnost ovlivňuje i psychické projevy dospívajícího. Změnu vlastního těla vnímá dospívající velmi citlivě, což může mít vliv i na sebejistotu. Jedním z průvodních jevů je zvýšená péče o zevnějšek, kterému přikládá dospívající zvláštní význam, protože jej chápe jako prezentaci vlastní osoby a prostředek k dosažení určité pozice a prestiže. S postupem tělesného vývinu a vyrovnáváním hormonální rozkolísanosti roste sebejistota dospívajícího, spolu s uvědomováním. Dochází k postupné psychické stabilitě a díky tomu dospívající získává lepší pozici ve skupině. To bývá předpokladem i pro odpoutávání se ze závislosti na rodičích.

„Dnešní adolescenti vlivem čím dál liberálnějšího výchovného působení dosahují ve svých projevech někdy až extrémních poloh. Extrémní puberťák má poměrně chaotickou představu o tom, co by vlastně chtěl, jaká by měla být jeho rodina, jeho budoucnost, jak by měl vypadat svět, který ho obklopuje. Ze svého zmateného postoje ovšem vyvozuje zcela konkrétní požadavky, jež nastoluje velmi radikálním až agresivním způsobem. Tyto požadavky směřují k pravému opaku toho, jaká je realita. Jeho vnímání reality je totiž zcela odlišné od vašeho, neboť ji nazírá pod úhlem svého nekompromisního negativismu.“

(Primusová Jana, Vajnerová Ivana: Jak chovat puberťáka, Praha 2004)

„Svým způsobem je adolescence proces hledání a snahy nalézt sama sebe. Je to čas nečinného bloumání, ale též čas jiskřivé radosti, již adolescent pociťuje, jak se před ním otevírají stále nové možnosti a obzory.“

(Orvin.: Dospívání, kniha pro rodiče, Grada, Praha 2001)

3.5 Vliv prarodičů

Vliv prarodiče, žijícího ve společné domácnosti, nebo v blízkosti rodiny, který chce pomáhat rodičům s výchovou dítěte, je ve většině případů pro dítě velkým přínosem. V minulých letech bývalo běžné, že se žilo tzv. třígeneračně, protože nebyly dobré podmínky, aby se mladá rodina osamostatnila. Ještě v padesátých letech nebylo úplně běžné, aby pracovali oba rodiče. S postupem času se ženy více zapojily do pracovního procesu, a to i ženy matky, děti vyrůstaly již od malinka v jeslích a školkách. Vylepšením hmotných podmínek rodiny pak běžně docházelo k oddělení bydlení prarodičů a rodičů. Trendem se stala nukleární rodina.

Prarodič, obzvláště je - li již v důchodovém věku a není zaměstnán, má na dítě podstatně více času než rodiče. Necítí se tolik spoután odpovědností za výchovu dítěte, má již zkušenosti s výchovou svých dětí – dnešních rodičů, bývá trpělivější a mnohdy i hravější. Dokáže lépe dítěti naslouchat, má čas více vysvětlovat, trpělivost opakovat. Dokáže podporovat sny a fantazie dětí, a tím, že jeho výchova nepoužívá zbytečně přísných rozkazů, stává se někdy i tajným spojencem a důvěrníkem dítěte, rozhodně však ne proto, aby vedl dítě proti rodičům. Mnohdy se ale projevují i zápornější stránky výchovy prarodiče, jako je nadměrný strach o dítě a nedostatečné vedení k samostatnosti. Všeobecně známá fráze, že rodiče vychovávají a prarodiče rozmazlují, přesně definuje důležitost výchovy rodiči i prarodiči, jejichž výchova se vzájemně doplňuje, a tím prarodiče pomáhají nejen vnoučatům, ale i jejich rodičům.

Velkým přínosem pro dítě je, když mu prarodič může pomáhat s přípravou do školy, kde se klid a trpělivý přístup projeví obzvláště. Prarodiče svým vyprávěním dokáží přiblížit dítěti dřívější doby, ve kterých žily předešlé generace, a tak seznamovat dítě s rodinnou historií.

Mnohdy potom, když dítě již dospěje, vzpomíná na tyto chvíle velmi rádo a oceňuje dodatečně tento přístup prarodiče. Prarodiče dokáží dítěti věnovat svůj čas bez pocitu, že o něco přichází. Mnohdy si prarodič v důsledku svého pracovního vytížení v mládí neužil výchovy vlastních dětí, a tak si teď o to více užívá výchovu vnoučat. Ale i v případě, že prarodiče nežijí přímo s rodinou a dítě za nimi jen občas přijede, mohou kladně působit na výchovu dítěte. Děti rády přijímají změnu prostředí a takový pobyt považují za uvolnění.

Celkově by se dalo shrnout, že dítě, které má možnost žít v blízkosti prarodiče, mívá veselejší a klidnější dětství. Získává pevnější základy pro období puberty, které jej chrání před špatnou partou a drogami.

Výchova prarodiče bývá patrná na dítěti již při krátkém pozorování. Dítě má větší fantazii, většinou i širší okruh znalostí, a tím i zájmů. Nebývá tak závislé na počítači nebo televizi, mívá kladnější vztah k četbě, ale také k přírodě, a bývá citově vyváženější. Pro svůj příznivý vývoj děti potřebují více kontaktních osob. Proto je pro dítě důležité, aby získávalo informace od co největšího počtu lidí. Kladný přínos prarodiče ve výchově dítěte je nepochybný.

Samozřejmě, že jako jsou rozdíly mezi rodiči, jsou i mezi prarodiči. Někteří prarodiče mohou být někdy upjatí, uzavření do svého života nebo se může projevat netrpělivost a touha po klidu, obzvláště u starších a nemocných. Tady pak platí, že ten, kdo nechce vychovávat a nevěnuje se dítěti s chutí a radostí, neměl by do výchovy být vůbec začleňován.

4. Když rodina chybí, nevlastní a neúplná rodina

„Zamýšlím se nad svazkem těch mladých, kteří ještě mají celý život před sebou, na děti teprve pomýšlejí, nebo už je právě zplodili, ale nechtějí se vázat jeden k druhému nějakým slibem manželským, natož domlouvat se s nějakými úřady co mají, nebo nemají dělat. Svoboda je jim nade vše a k tomu, aby mohli šťastně žít, rozhodně nepotřebují žádné ceremonie na veřejnosti.“

(Matějček Zdeněk: O rodině vlastní, nevlastní a náhradní, Praha, Portál, 1994)

V běžné situaci vyrůstá dítě v rodině obklopené péčí rodičů. Ne ale všechny děti mají to štěstí vyrůstat v klidu vlastní rodiny. Důvodů k tomu může být několik: úmrtí rodičů, jejich emigrace nebo i jejich ztracení. Někdy ale dítě ztrácí vlastní rodinu, i když rodiče žijí, ale jsou postižení, těžce nemocní nebo se z nějakého jiného závažného důvodu o dítě nemohou starat. Může se jednat i o péči na určitý čas, než se bude moci rodina znovu starat sama. Bohužel jsou i rodiny, kde se o dítě starat nechtějí, nebo dítě „vychovávat“ takovým způsobem, že nastává nebezpečí ohrožení výchovy, a proto je jim dítě odebráno. Tyto problémy se vyskytují spíše u neúplných a sociálně slabších rodin, i když to není podmínkou.

Tyto děti pak vyrůstají v některé z náhradních forem výchovy se snahou zabezpečit jim vyhovující prostředí, které bude podporovat potřeby dítěte. Společnost tak má možnost získat jedince, který pro ni bude díky vhodné výchově přínosem. V opačném případě by dítě nemuselo přežít, nebo by bylo vedeno ke škodě celé společnosti.

Náhradní rodinnou výchovu zabezpečují instituty kolektivní nebo individuální. Kolektivní náhradní rodinná péče je zabezpečována v dětských domovech. O umístění dítěte do tohoto zařízení rozhoduje zákon o rodině a jak bylo již řečeno, jsou zde umístěovány děti z rodin, které se o ně nemohou, nebo nechtějí starat, nebo v případě, že byla výchova dítěte rodinou narušena a je třeba ji napravit. V dětských domovech jsou děti zařazeny podle věkových kategorií, ve kterých mají odpovídající výchovný program. Ubytování je poskytováno ve společných ložnicích pro několik dětí najednou. I stravování je zabezpečeno ve velké jídelně. Novější dětské domovy jsou ale budovány spíše formou bytovou s snahou umístit děti v menších ložnicích. V současné době se počet dětí umístěovaných do dětských domovů snižuje, ve větší míře jsou zde umístěny spíše rómské děti.

„Instituce „nevlastního“ rodičovství, osvojení dítěte neboli adopce je jistě tak stará, jako rodina samotná..... Společnost tak zachraňuje nadějného lidského jedince, neboť jinak by buď vůbec nepřežil, nebo by se v jiné, nerodinné výchově zkalil natolik, že by společností nebyl k užítku, nýbrž ke škodě. A tak i u nás máme dnes poměrně bohatý výběr možností rodinné výchovy pro ty děti, které z nějakého důvodu nemohou vyrůstat ve vlastní rodině. Takových důvodů je celá řada. Vlastní rodiče zahynou, nebo emigrují, nebo se prostě

ztratí. Stane se, že pro nějakou vážnou chorobu, nebo jiné postižení se nemohou o dítě starat. Někdy se také bohužel starat nechtějí a nebo se „starají“ takovým způsobem, že jediná pomoc spočívá v tom, že je dítě z péče takovýchto rodičů odebráno. Příroda totiž není neomylná a všude, kde je funkce, může se objevit i dysfunkce, čili porucha. To v našem případě znamená, že blahodárné pouto mezi matkou a dítětem či otcem a dítětem se prostě nevytvoří, nebo se vytvoří zcela špatně a scestně. Vždyť každým rokem je u nás několik desítek dětí, kterým jejich rodiče přivodí smrt, nebo jim těžce ublíží na zdraví a několik stovek dětí, kdy lékaři zjišťují ublížení lehčího stupně. A to nemluvíme o ubližování psychickém (a to někdy vskutku krutém), které se nedá v lékařských ordinacích tak snadno zjišťovat. “

(Matějček Zdeněk: O rodině vlastní, nevlastní a náhradní, Praha, Portál, 1994)

V případě, že jde o dítě problémové, které se i přes nízký věk dopustilo nějakého protispolečenského činu hodnoceného u dospělých jako trestný čin, může mu být soudně nařízena ústavní ochranná výchova. Umístění je nařízeno trestním zákonem, ale nejedná se o trest ve smyslu zákona a není uvedeno ani v trestním rejstříku budoucího občana. Účelem ústavní ochranné výchovy je převýchova, odstranění, nebo aspoň omezení špatných vlivů zanedbané výchovy.

„Při výchově dětí v zařízeních ne-rodinných (jesle, školka, škola, dětský domov) vzniká samozřejmě mezi dětmi a vychovatelem určitý vztah, který je však mělký a povrchní, trvající jen po dobu přímého kontaktu. Příznačné například bylo, že děti po několika letech strávených v dětském domově, které přešly do pěstounské rodiny, si už za několik týdnů nemohly vzpomenout na jména svých vychovatelů a dřívějších kamarádů z dětského domova. “

(Matějček Zdeněk: O rodině vlastní, nevlastní a náhradní, Praha, Portál, 1994)

Individuální náhradní rodinná péče je šetrnějším způsobem výchovy dítěte mimo vlastní rodinu. Tento druh výchovné péče zahrnuje adopci - umístění dítěte v náhradní rodině, kde se stává jejím členem. Dítě má stejná práva a povinnosti jako ve vlastní rodině a přijímá příjmení nových rodičů.

„Dítě za své rodiče přijímá ty, kdo se k němu mateřsky a otcovsky chovají a vůbec mu nezáleží na tom, zdali na to mají potvrzení z porodnice, nebo co tomu říká zákon a soud, parlament a všechny další společenské instituce. Jemu záleží na „jeho“lidech – ti mu představují jeho rodinu“.

(Matějček Zdeněk: O rodině vlastní, nevlastní a náhradní, Praha, Portál, 1994)

Volnějším způsobem umístění dítěte v rodině je pěstounská péče. Dítěti zůstává příjmení vlastních rodičů, výchovu však zabezpečují pěstouni. Ve většině případů přijímají pěstouni do rodiny více dětí, v případě možnosti třeba i sourozence. Na ekonomickém zabezpečení takové rodiny se podílí stát. U tohoto způsobu péče neztrácejí rodiče všechna svoje práva a povinnosti vůči dítěti jako při adopci. Pěstouni mají odpovědnost za výchovu dítěte a jeho přípravu pro život. U nás je tato forma výchovy známá hlavně jako SOS dětské vesničky.

„Jednou ze základních psychických potřeb dítěte je potřeba životní perspektivy. Pro děti v dětských domovech je například typické, že se nemají na co těšit a o co se snažit. Tyto děti při zapojení do SOS dětské vesničky nebo do náhradní rodiny pojem budoucnosti teprve pracně, ale s nadšením objevují.“

Dítě je možné svěřit do výchovy jiné fyzické osoby, která o dítě pečuje, vychovává jej a může jej zastupovat v běžných záležitostech, případně spravovat jeho jmění. Zákonnými zástupci však zůstávají vlastní rodiče. Tento způsob výchovy bývá využíván v případě, že se vlastní rodiče na nějaký čas nemohou o své dítě starat, například po autonehodě, nebo při dlouhodobé služební cestě obou rodičů do zahraničí. Fyzickou osobou starající se o dítě pak mohou být prarodiče nebo příbuzní rodiny.

„Ve velkých pěstounských rodinách, byl zaznamenán zvláštní jev. Děti z dětských domovů, které byly v těchto rodinách skutečně „citově“ přijaty, projevovaly zvláštní strach ze dvou mocných sil, které by mohly ohrozit trvalost nového citového pouta, totiž ze smrti rodičů a z rozvodu. Můžeme tedy shrnout, že pro dítě je rodina místem hlubokých a trvalých citových vztahů.“

(Matějček Zdeněk: O rodině vlastní, nevlastní a náhradní, Praha, Portál, 1994)

Posledním způsobem individuální náhradní rodinné výchovy je poručenství a opatrovnictví ustanovované z důvodu potřeby ochrany zájmů nezletilé osoby, která ještě není oprávněná k jednáním v právních vztazích. Rozhodnutí o poručenství a opatrovnictví je stanoveno soudem, v jehož usnesení musí být přesně stanovena práva a povinnosti opatrovníka tak, aby nemohlo dojít k porušení zájmů nezletilého. Instituce poručenství se stanovuje v případech, že dítě z nějakého důvodu nemá zákonného zástupce.

Rodina nevlastní, zastoupená

Pojmem nevlastní rodina rozumíme rodinné společenství, ve kterém žije dítě s jedním rodičem vlastním a jedním nevlastním. S nárůstem rozvodovosti přestává být tento způsob rodinného soužití výjimečný. Málo rozvedených ale zůstává trvale samo a dochází k založení nové rodiny, která může být důvodem k rozpadu rodiny původní. S novým složením rodiny dochází k soužití osob, které k sobě nemají pouto biologického svazku a které běžně označujeme jako nevlastní. Nově složená rodina se pak potýká od začátku s problémy, které se v běžné rodině nevyskytují. Nový vychovatel má na dítě jiné požadavky a uplatňuje jiné výchovné metody. Zároveň soužití nové rodiny ovlivňuje i skutečnost, jestli se v nové rodině setkávají nevlastní sourozenci, a postoj obou rodičů k nevlastním dětem. V neposlední řadě se promítá i rozvod vlastních rodičů, to jak jej dítě nese, síla fixace na rodiče, který odešel, a způsob potkávání s ním po rozvodu. Jedná se o plno situací, které mohou s sebou nést mnoho úskalí a problémů. Tyto problémy jsou dost těžko únosné pro dospělého, a tím více pak pro dítě. Ve většině případů se však dá předpokládat, že původní vlastní rodina před rozvodem už také nefungovala, jak by měla, a proto se dítě už s problémy soužití setkala. Proto pro něj nevlastní rodina jako náhrada za vlastní nemusí být řešením zhoršujícím stav, ve kterém žilo před rozvodem rodičů.

Dá se předpokládat, že soužití v nové rodině nebude bezproblémové, ale to nebývá ani v rodině vlastní. Důležité je, aby dítěti byly zachovány jeho jistoty, citové vazby, pocit klidu a bezpečí. Snad nejvhodnějším způsobem jak tuto situaci zvládnout, je velká dávka tolerance všech zúčastněných, a to platí hlavně u dospělých. Dospělí, kteří řeší problémy přes děti nebo před dětmi, si sami zadělávají na velké problémy. I tady totiž platí pro rodiče, a to ve zvýšené míře, že je třeba napřed zvládnout chování svoje, aby byl schopen

zvládat výchovu dětí. Bohužel rodin, kde dospělí jsou schopni takto jednat, je velice málo a je to spíše učebnicový typ.

Rodina neúplná

O neúplné rodině mluvíme v situaci, kdy dítě vychovává pouze jeden z rodičů, většinou to bývá matka dítěte. V takovém případě se může ve výchově projevit mnoho těžko řešitelných problémů. Matka nese tíhu každodenní výchovy dítěte sama. Dostává se oproti úplné rodině do nevýhodné situace po stránce časové, ale hlavně po stránce hmotného zabezpečení rodiny, obzvláště jestliže otec založil novou rodinu. Dítě si podvědomě za chybějícího rodiče hledá citovou náhradu, například po odchodu otce se upíná na dědu nebo jiného muže z blízkosti rodiny. Někdy dochází ke snaze vynahradit dítěti druhého chybějícího rodiče, aby dítě nestrádalo. I v tomto případě se ale může situace otočit a způsobit další problém. Nadměrná péče může vést k rozmazlení dítěte, zvýšení jeho závislosti na rodiči, které se může obrátit v citové vydírání v případě, že se objeví nový možný partner. Jinou chybou pak je, když se nový partner snaží svým přístupem k nevlastnímu dítěti dokázat, že je lepší než vlastní rodič, který odešel.

Úspěšnost řešení problémů neúplné rodiny je závislá na tom, jak se s touto neúplností vyrovnává matka. Neúplnost a osamění ve výchově většinou zvládají lépe matky, které ovdověly, než ty, které prošly rozvodem. Ovdovělé matky udržují na otce v sobě i v dítěti milé vzpomínky založené na hezkých a příjemných chvílích společných zážitků. Matka po rozvodu chová však k odcházejícímu otci city odlišné, obzvláště když měl rozvod dramatický průběh. Na dítě pak působí rozjitřené matčiny city, její záporný vztah k otci dítěte. Hlavně u starších dětí pak dochází k tomu, že matka je bere za své důvěrníky a probírá s nimi rozvodové a porozvodové problémy. Tím může pak dojít ke snížení schopnosti komunikace dítěte s dospělými.

Praktická část

5. Cíl: motivace žáků ke zvolenému oboru ve vztahu k rodině

Svůj výzkum jsem zaměřila na odpovědi dotazovaných žáků dvou příbuzných oborů v oblasti gastronomie. Obě skupiny mají rozdílné zakončení studia, a to maturitní zkouškou nebo závěrečnou učňovskou zkouškou. Porovnávám rodiny žáků učebního oboru Kuchař – číšník s rodinami maturitního oboru Číšník – servírka. Hlavním cílem mé bakalářské práce je zjistit, jaký vliv má rodina na žáka a jak ho ovlivnila ve výběru povolání. Dále chci prozkoumat situaci rodiny, různé rodinné zájmy, názor na obor, který si vybrali, a na společně trávený čas. Zjišťuji, zda mají dnešní rodiče na své děti dostatek času a nepřímo zjišťuji, jak spolu komunikují. Chci zjistit, jak rodina pomáhá žákovi při studiu osobně a materiálně. Dále chci z vyplněných dotazníků zjistit, zda je rozhodující povolání rodičů pro výběr oboru žáka a jestli rodina ovlivnila žáka při jeho volbě. Vyhodnotím, zda žáky jejich obor vzdělání baví a jakou mají profesní představu po ukončení školy. Předpokládám, že žáci učebního oboru budou pracovat v daném oboru a žáci s maturitou se budou chtít dále vzdělávat. Z odpovědí dotazovaných respondentů se chci také dozvědět, co pro ně jejich rodina znamená, jak svojí rodinu hodnotí a zda jim je jistotou a oporou. Můj průzkum by měl dokázat, nebo vyvrátit myšlenku, že mezi žáky maturitního a učebního oboru není velký rozdíl v přístupu k rodině i k danému oboru. Pro potvrzení, nebo vyvrácení této myšlenky jsem stanovila několik hypotéz.

5.1 Formulace hypotéz

1. hypotéza - Situace rodiny

V první hypotéze se zabývám celkovou situací rodiny, jejím složením, tím, kde rodina bydlí a kolik má členů. **Předpokládám, že žáci maturitního oboru budou bydlet ve městě a budou z rodin s oběma rodiči, budou mít jednoho sourozence.** Důvodem toho předpokladu je moje domněnka, že na studia posílá dítě dobře finančně zabezpečená rodina. To je rodina, kde pracují oba rodiče a společně se podílí na nákladech. Tento stav není samozřejmě stoprocentní zárukou, musím připustit rodiče na mateřské dovolené nebo

nezaměstnaného rodiče, což se při stoupající nezaměstnanosti jeví docela reálné. Na druhou stranu rodina zastoupená pouze jedním z rodičů, na němž leží celá tíha finančního zabezpečení, je zcela určitě ve značné nevýhodě. Pokud budu brát jako hlavní kritérium hodnocení finanční zabezpečení rodiny, pak je nejvýhodnější rodina se dvěma dětmi. Zabezpečení rodiny finančními prostředky by nemělo být jediným kritériem, ale bude tím hlavním.

2.hypotéza - Rodinné zájmy, společně trávený čas

Ve druhé hypotéze se zabývám trávením volného času v rodině. **Předpokládám, že společně trávený čas rodičů se žáky a jejich společné zájmy nebudou ovlivněny druhem studovaného oboru, tedy tím, jestli se jedná o učně nebo maturanta.** V této otázce bude důležitý životní styl rodiny. Pokud mají její členové shodné zájmy a tráví od začátku čas společně, dá se předpokládat, že se budou snažit si čas zorganizovat a trávit ho co nejvíce pohromadě. V současné době jsou možnosti k rozvinutí koníčků podporujících společné zájmy. Na druhou stranu velkým vlivem vývoje výpočetní techniky lze předpokládat, zvláště u mladší generace, že jejím hlavním zájmem bude práce a zábava u počítače a svůj volný čas budou trávit tam. Na základě těchto myšlenek předpokládám, že žáci budou trávit svůj volný čas bez ohledu na zvolený obor asi z poloviny s rodiči a z poloviny sami.

3.hypotéza - Pomoc rodiny

Ve své třetí hypotéze **předpokládám, že rodiče maturantů budou mít převážně vyšší vzdělání.** Vzhledem k tomu, že se jedná o žáky třetího ročníku, kteří jsou téměř dospělí, **předpokládám, že budou většinou už samostatní a nebudou vyžadovat od rodiny skoro žádnou pomoc.** Otázka samostatnosti by se měla projevit i v přístupu rodičů k výsledkům studia. Zároveň ale také předpokládám, že se v menším procentu projeví snaha rodičů stimulovat své děti ke zdárnému dokončení studia, a to spíše u maturantů.

4.hypotéza - Výběr oboru a názor na něj

Tuto hypotézu zastupují dvě otázky - otázka samostatnosti ve volbě budoucího oboru při přechodu ze základní školy do dalšího studia a následná spokojenost s touto volbou. Moje rozhodnutí ke stanovení hypotézy ovlivnila představa, že dítě těžko v patnácti letech, kdy opouští základní školu, samo rozhodne o svém budoucím povolání. Takto zásadní rozhodnutí je poměrně těžké i pro dospělého. Na druhou stranu je nutné brát v úvahu, že děti jsou ve věku adolescence, kdy přílišná snaha pomoci může vyvolat opačnou reakci. Zároveň je tu i skutečnost, že když nebude volba dobrá, nemusí být konečná a obor se dá případně po studiu změnit. **Moje hypotéza je, že rozhodnutí o příštím vzdělání ovlivní rodiče asi u 50 % žáků** a protože volbu povolání většinou se svými dětmi prodiskutují, **bude procento nespokojených žáků velice malé**. Také předpokládám, že v rozhodování žáků se neprojeví druh vybraného studia, tedy rozdíl mezi učněm a maturantem.

5.hypotéza - Zájem o obor

Děti se většinou zajímají o práci svých rodičů, některé je i v práci navštíví a mnohé ji ve svých hrách napodobují. Silný dojem z takové návštěvy a vyprávění může v pozdější době dítě ovlivnit natolik, že si vybere stejný obor jako rodiče. Tato myšlenka mě vede k vyslovení hypotézy, že třetina dotázaných učňů a maturantů má rodiče pracující ve stejném nebo podobném oboru. Rozdíl mezi maturanty a uční nepředpokládám, vliv by měl být stejný. Rozhodnutí, jestli šlo dítě do učení nebo na střední školu s maturitou ovlivnily nejspíš jeho schopnosti ke studiu a ne obor, ve kterém pracují rodiče. Studijní schopnosti se však určitě odrazí v odpovědích na další otázku. **Předpokládám, že ve studiu budou pokračovat hlavně maturanti**. Jedná se však o obor, ve kterém je odbornost na středoškolském stupni vzdělání dostatečně vysoká. **Proto předpokládám, že pro další studium se rozhodne čtvrtina dotázaných**.

6. hypotéza - Vztah k rodině

Moje poslední hypotéza se zabývá vztahem žáka k rodině. Dotazníky vyplňovali žáci 3.ročníku. V tomto věku jsou již žáci za hranicí puberty, a tím i za obdobím negace

ve vztahu k rodině. Naopak žáci jsou již téměř dospělí a ve svých vztazích se přimknou zpět k rodině. Z tohoto důvodu **předpokládám, že pro většinu žáků - řekněme pro 80% - bude rodina zázemím a jistotou.** Přesto však jsou již tito žáci samostatní, a tak **předpokládám, že svůj volný čas budou trávit nejspíš se svými vrstevníky,** t.j. s kamarády, partnery a přáteli. Myslím, že rozdíl mezi maturanty a uční bude minimální. Dá se předpokládat, že více maturantů bude svůj čas trávit učením nebo na brigádách.

6. Okolnosti sběru dat

Po domluvě s vedením školy jsem svoje šetření prováděla na Střední škole gastronomie a hotelových služeb, s.r.o. Letohradská ulice v Praze 7. Mého průzkumu se zúčastnilo celkem 86 žáků této školy. Z toho 44 žáků studuje čtyřletý obor s maturitou Číšník – servírka a 42 žáků tříletý učební obor zakončený výučním listem Kuchař – číšník. Z celkového počtu respondentů bylo 52 dívek a 34 chlapců. Věkové rozpětí žáků bylo od 17 – 22 let. Průzkum probíhal u maturitního oboru ve třetím ročníku třídy SČ 3 v hodině hotelového provozu. U učební oboru ve třetím ročníku třídy KP 3 proběhl výzkum v hodině stolničení. U učební oboru dotazník zadávala kamarádka, která je v této třídě třídní učitelkou. U maturitního oboru jsem zadávala dotazník osobně. Všichni dotazovaní byli ujištěni o anonymitě a velice mile mě překvapilo, s jakou ochotou dotazník vyplnili. Čas na vyplnění jsem vymezila zhruba na 10 až 15 minut.

6.1 Metodika

Pro svůj výzkum jsem zvolila metodu dotazníku. Je to metoda, která se mi jeví jako nejlepší ke zjišťování údajů větší skupiny lidí. Výhodu vidím v tom, že je časově méně náročná a je možné získat najednou větší množství informací od více dotazovaných. Osoby, které dotazník vyplňují, můžou více zvažovat svoje odpovědi a nejsou pod tlakem okamžité reakce jako při osobním rozhovoru. Nevýhodu ale spatřuji v tom, že odpověď může být často zkreslená (i nevědomě) tím, že byla špatně pochopena. Ve svém dotazníku jsem použila otázky otevřené v kombinaci s otázkami uzavřenými. Proto jsem při jeho sestavování velmi dbala na to, aby byly otázky kladeny co nejsrozumitelněji a jasně. Na malém vzorku jsem si proto zjistila předem, zda je můj dotazník dobře pochopitelný a srozumitelný.

7. Vyhodnocení výsledků

Otázka č.1: Jaký obor studuješ

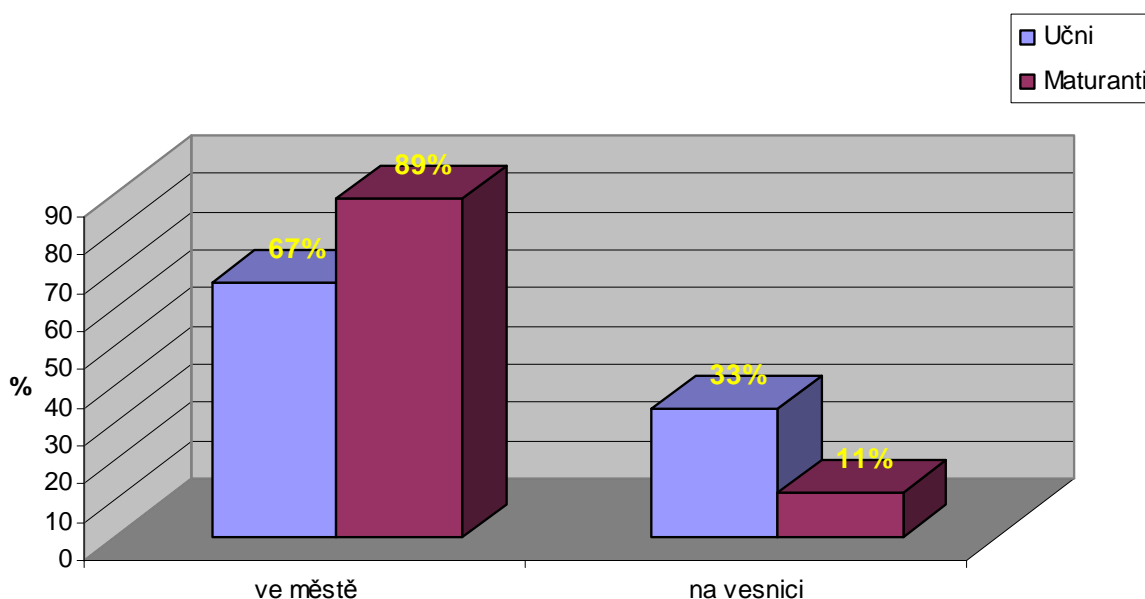
Otázka	Možnosti odpovědi	Učební obor	%	Maturitní obor	%
Studuješ	učební obor	42	100		
	maturitní obor			44	100

Z odpovědí vyplývá, že bylo osloveno celkem 86 žáků, z toho 42 žáků učebního oboru a 44 žáků střední školy s maturitou. Počet žáků není stejný a proto, aby porovnání bylo zcela objektivní, budou všechny odpovědi studentů přepočítány do procentuálních hodnot.

Otázka č.2: Bydliště

Otázka	Možnosti odpovědi	Učební	%	Maturitní	%
		obor		obor	
Bydlíš	ve městě	28	67	39	89
	na vesnici	14	33	5	11

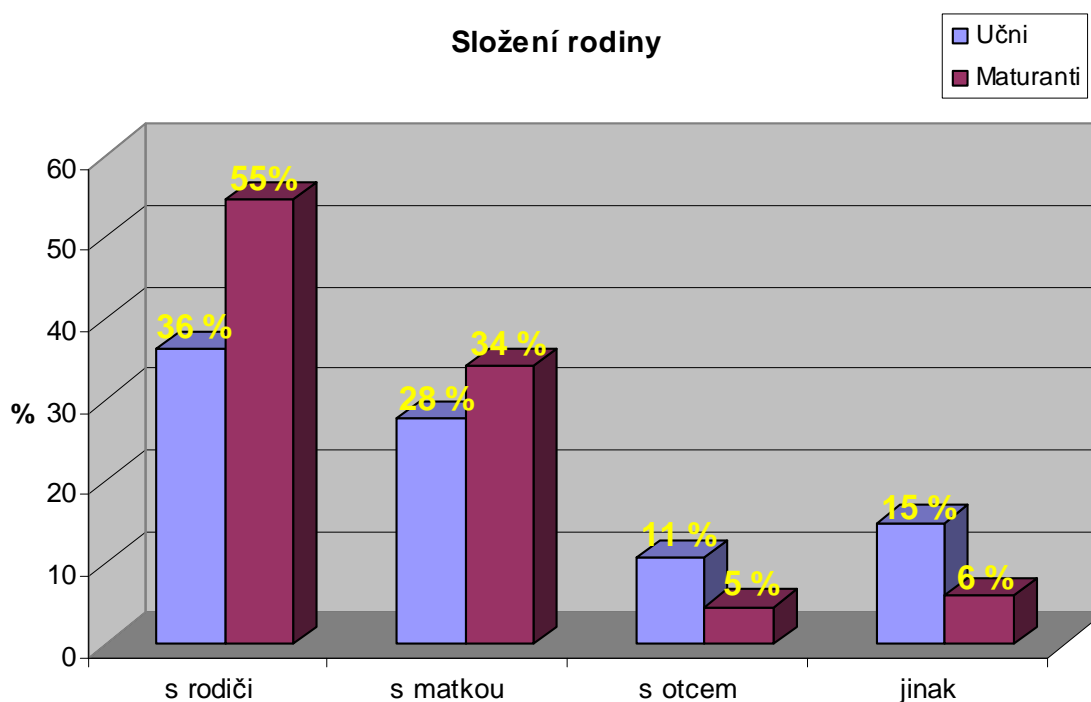
Bydliště

V odpovědích na druhou otázku zjišťujeme mezi studenty poměrně velký rozdíl – celých 22 %. Žáků maturitního oboru bydlí ve městě o 22 % více než učňů a naopak na vesnici bydlí o 22 % učňů více. Důvody mohou být různé. Jedním z nich může být, že rodiče žijící na vesnici kladou větší důraz na získání základů odborného vzdělání, a nepředpokládají, že by jejich dítě chtělo dále studovat. Rozhodnutí rodičů zcela určitě ovlivnila ekonomická situace rodiny. Další aspekty se projevují v následujících otázkách. Mohla by se zde projevit slabší připravenost žáků na zkoušky na střední školu s maturitou ovlivněná jejich nižšími cíly. Tento předpoklad však nelze brát jako jednoznačný ukazatel, protože v dnešní době jsou rozdíly mezi vesnicí a městem velice malé.

Otázka č.3: Složení rodiny

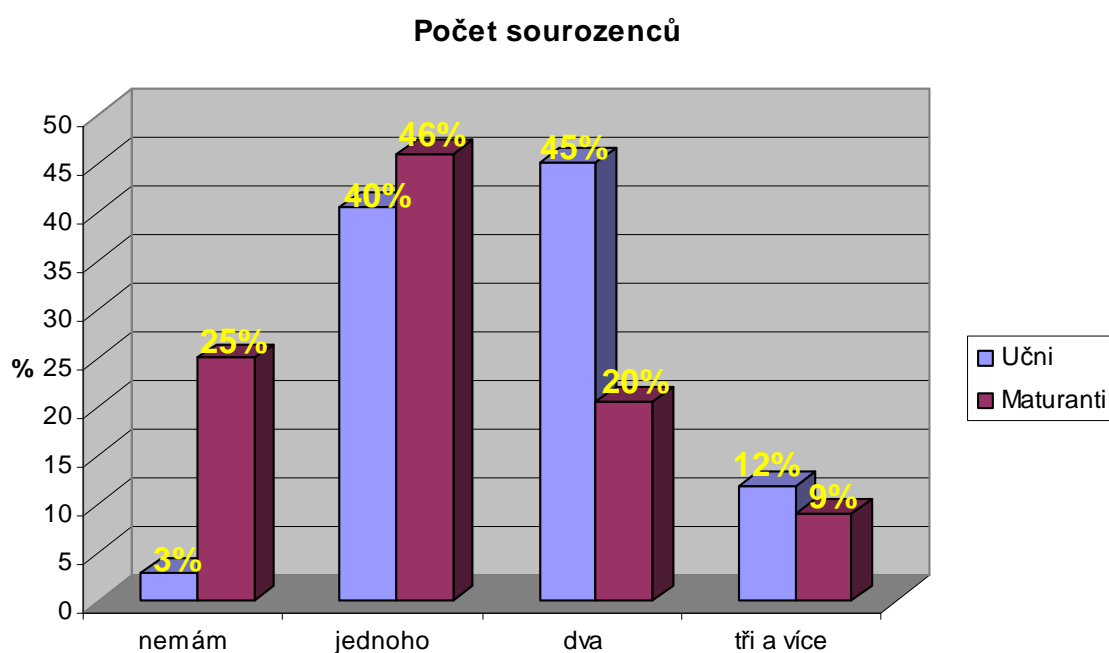
Otázka	Možnosti odpovědi	Učební obor	%	Maturitní obor	%
Bydlíš společně	s rodiči	17	36	24	55
	s matkou	13	28	15	34
	s otcem	5	11	2	5
	jinak	7	15	3	6

Odpovědi na třetí otázku vytváří přehled o skladbě rodin. Průzkum potvrzuje předpoklad, že v rodinách s oběma rodiči bude studentů s maturitním zaměřením podstatně více než učňů. Dalo by se říci, že se zde ještě mnohem větší mírou projevuje vliv finanční situace rodiny na možnost nechat děti studovat. Tuto myšlenku však nepodporuje v plné míře druhá část otázky, ve které zjišťujeme, že poměrně dost vysoké procento maturantů žije jen s matkou. Zajímavým se jeví i nepoměr mezi žáky žijícími jen s matkami a žáky žijícími jen s otcí. V tomto porovnání se jeví předpoklad hlavního vlivu zabezpečení rodiny jako ne zcela správný. K vyslovení přesnějšího názoru bychom museli přesněji znát zaměstnání otců a matek. Všeobecně ale ještě u nás platí, že pracující muž bývá ve stejné pracovní funkci finančně ohodnocen lépe než žena.

Otázka č.4: Počet sourozenců

Otázka	Možnosti odpovědi	Učební obor	%	Maturitní obor	%
Máš sourozence	nemám	1	3	11	25
	jednoho	17	40	20	46
	dva	19	45	9	20
	tři a více	5	12	4	9

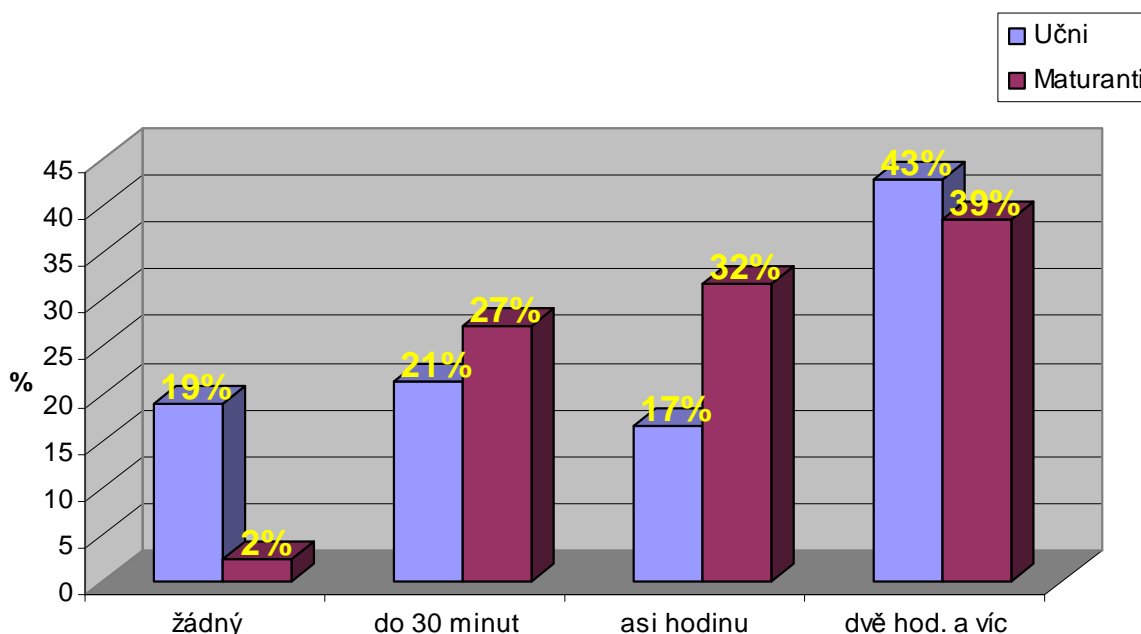
Odpovědi v této otázce potvrzují hypotézu, že větší množství maturantů bude z rodin s jedním, nebo dvěma dětmi. Zároveň je v rodinách s jedním dítětem minimum učňů. Zajímavé je, že nejvíce je rodin se dvěma dětmi a tady je rozdíl mezi uční a maturanty poměrně malý. Z grafu je dobře vidět, že vliv ekonomiky se projevil na velkém rozdílu mezi uční a maturanty v rodinách s jedním dítětem a se třemi dětmi.

Otázka č.5: Čas trávený s rodinou

Otázka	Možnosti odpovědi	Učební obor	%	Maturitní obor	%
Čas trávený s rodiči ve všední den	žádný	8	19	1	2
	do 30 minut	9	21	12	27
	asi hodinu	7	17	14	32
	dvě hod. a víc	18	43	17	39

Čas trávený s rodinou

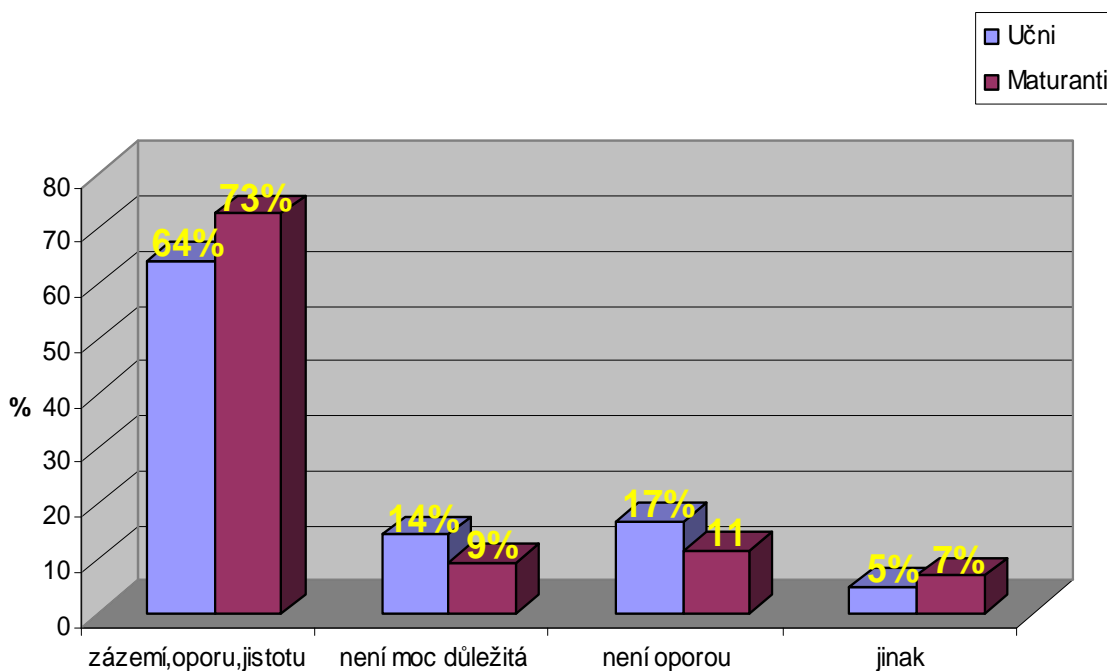

Vysoké procento žáků, kteří tráví s rodinou dvě hodiny a více je velice příjemným výsledkem. Je to důkaz toho, že rodiče neztrácí o své děti zájem až do doby, kdy se osamostatní. Je potěšující, že žáci téměř na prahu své dospělosti zachovávají s rodiči dobré vztahy, které udrželi i přes nelehké období puberty. V této otázce se samozřejmě projeví i pracovní vytížení rodičů, ale pouze v malé míře. Většinou totiž nejsou silně pracovní vytížení oba rodiče. Potěšujícím zjištěním je, že péče v rodinách je přibližně stejná bez ohledu to, jestli se jedná o učně nebo maturanta.

Otázka č.6: Význam rodiny

Otázka	Možnosti odpovědi	Učební obor	%	Maturitní obor	%
		Co pro tebe znamená rodina	zázemí, oporu, jistotu	27	64
	není moc důležitá	6	14	4	9
	není oporou	7	17	5	11
	jinak	2	5	3	7

Význam rodiny

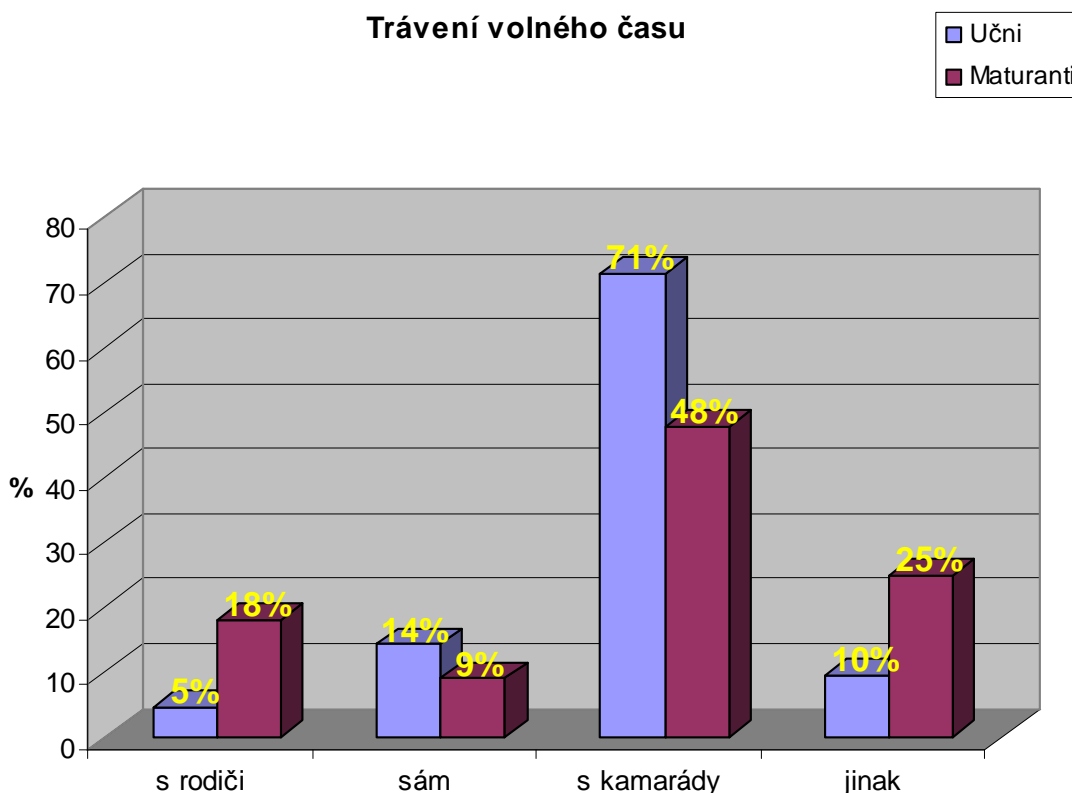

Většina žáků má ve své rodině oporu. Jsou ve věku, kdy začínají hledat své životní partnery a chystají se pomalu založit svoji vlastní rodinu. I proto je jejich vztah k rodině silnější. Po období puberty, kdy hledali vlastní cestu a prosazovali své názory a kdy pochopili, že s rodiči nemusí plně souhlasit, ale mohou si s nimi rozumět, je návrat k jistotě rodiny zcela běžný a přirozený.

Otázka č.7: Volný čas

Otázka	Možnosti odpovědi	Učební obor	%	Maturitní obor	%
		Volné dny trávím nejraději	s rodiči	2	5
	sám	6	14	4	9
	s kamarády	30	71	21	48
	jinak	4	10	11	25

Trávení volného času

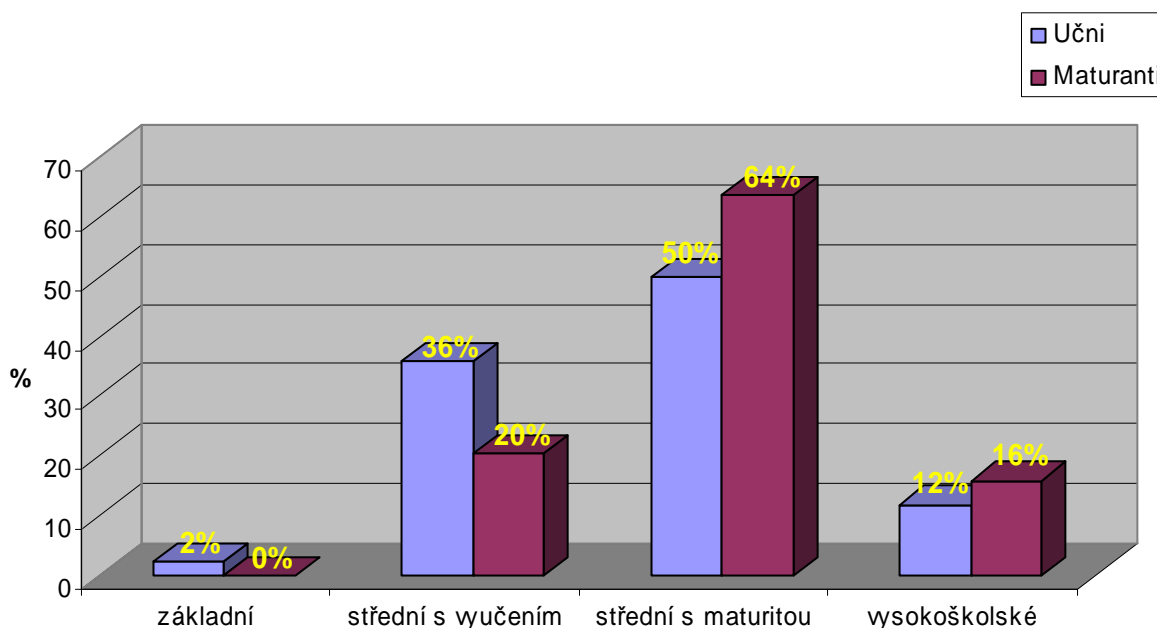

Trávení většiny volného času s kamarády se dá předpokládat již u žáků od 15-16 let. Čím jsou však žáci starší a samostatnější, je jejich snaha o trávení volného času podle svých představ silnější. Je zde poměrně velký rozdíl mezi uční a maturanty. Zároveň je dost vysoké procento maturantů, kteří tráví svůj volný čas s rodiči.

Otázka č.8: **Vzdělání rodičů**

Otázka	Možnosti odpovědi	Učební obor	%	Maturitní obor	%
Vzdělání rodičů	základní	1	2	0	0
	střední s vyučením	15	36	9	20
	střední s maturitou	21	50	28	64
	vysokoškolské	5	12	7	16

Vzdělání rodičů

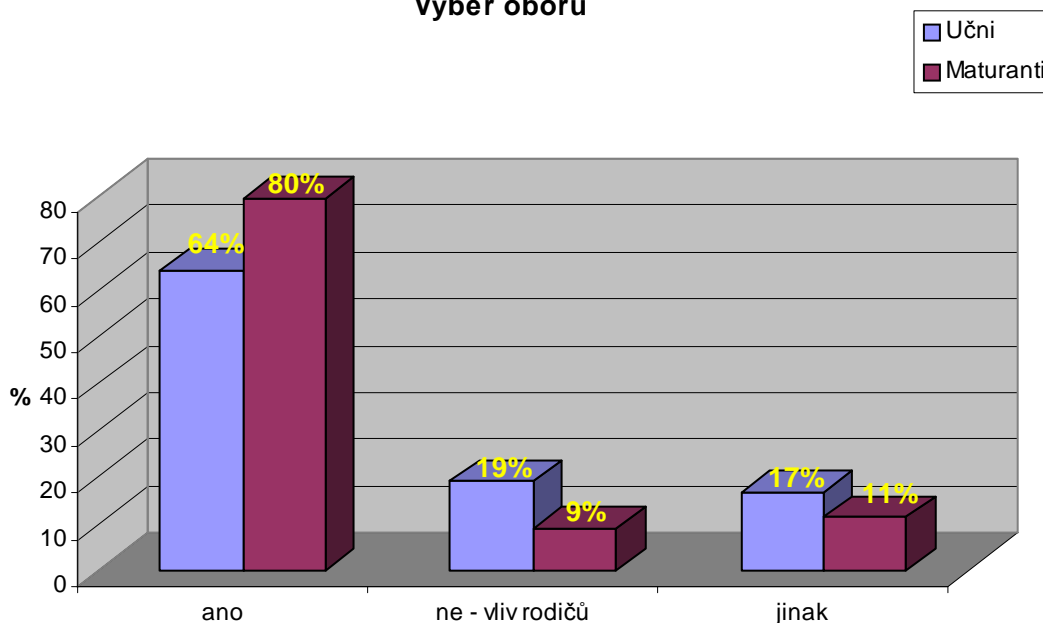

Myšlenka 3. hypotézy se v odpovědích na tuto otázku projevila jen částečně. Předpokládala jsem, že rodiče s vysokoškolským vzděláním budou jednoznačně u svých dětí preferovat volbu maturitního oboru. Tento předpoklad se nesplnil, protože procento žáků učebního a maturitního oboru u vysokoškolsky vzdělaných rodičů není moc rozdílné. Dá se sice říci, že rodiče s vyšším vzděláním preferují více maturitní obor, ale rozdíl není markantní. Myslím, že se více než vzdělání rodičů projevila při volbě oboru dítěte snaha vést dítě k samostatnosti a dopřát mu vlastní volbu. Dříve rodiče tvrdili, že dítě v 15 letech není dostatečně vyzrálé, aby se samo rozhodlo. Dnes je široká možnost dalšího studia, pro které se žák může po maturitě nebo učňovské zkoušce rozhodnout.

Otázka č.9: Výběr oboru

Otázka	Možnosti odpovědi	Učební obor	%	Maturitní obor	%
Obor, ve kterém studuješ sis vybral sám(a)	ano	27	64	35	80
	ne – vliv rodičů	8	19	4	9
	jinak	7	17	5	11

Výběr oboru

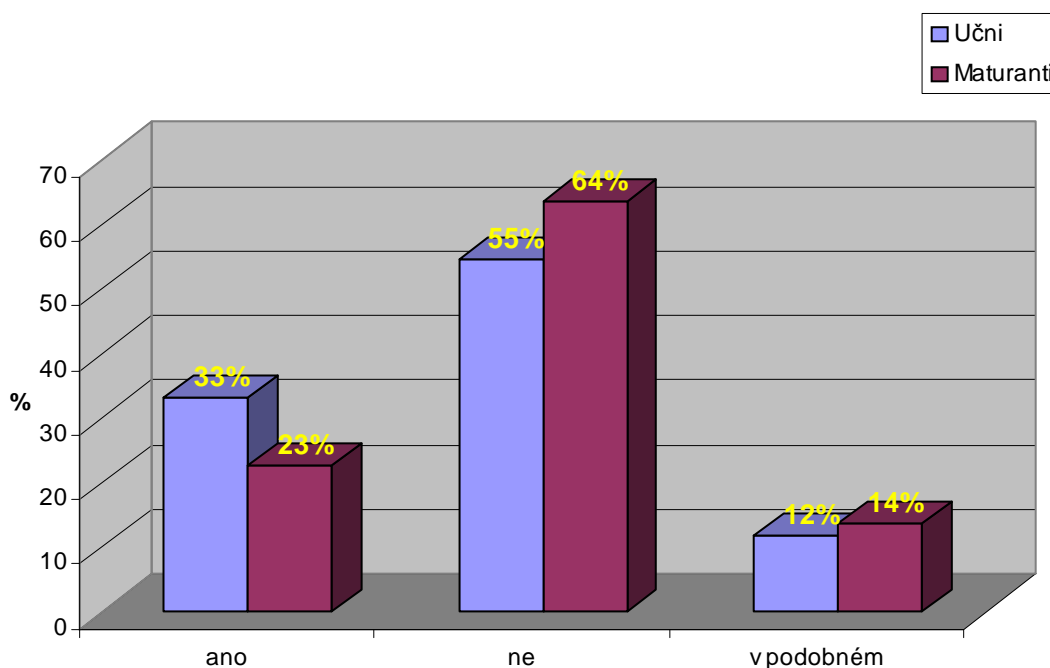

Odpovědi řešící otázku volby oboru, a tím i budoucího předpokládaného povolání, jasně dokazují, že současná mládež je již ve věku patnácti let podstatně samostatnější a možná i sebevědomější, než byly ve stejném věku generace před ní. V otázce nebyl upřesněn pojem, jaký jiný vliv mohl na žáky při jejich rozhodování působit. Můžeme předpokládat, že si tento obor zvolili, protože v něm pracují rodiče, nebo nějaký jejich jiný vzor, nebo že je gastronomie jejich koníčkem.

Otázka č.10: Pracují rodiče v oboru

Otázka	Možnosti odpovědi	Učební obor	%	Maturitní obor	%
Pracuje některý z rodičů v oboru, který sis vybral(a)	ano	14	33	10	23
	ne	23	55	28	64
	v podobném	5	12	6	14

Pracují rodiče v oboru

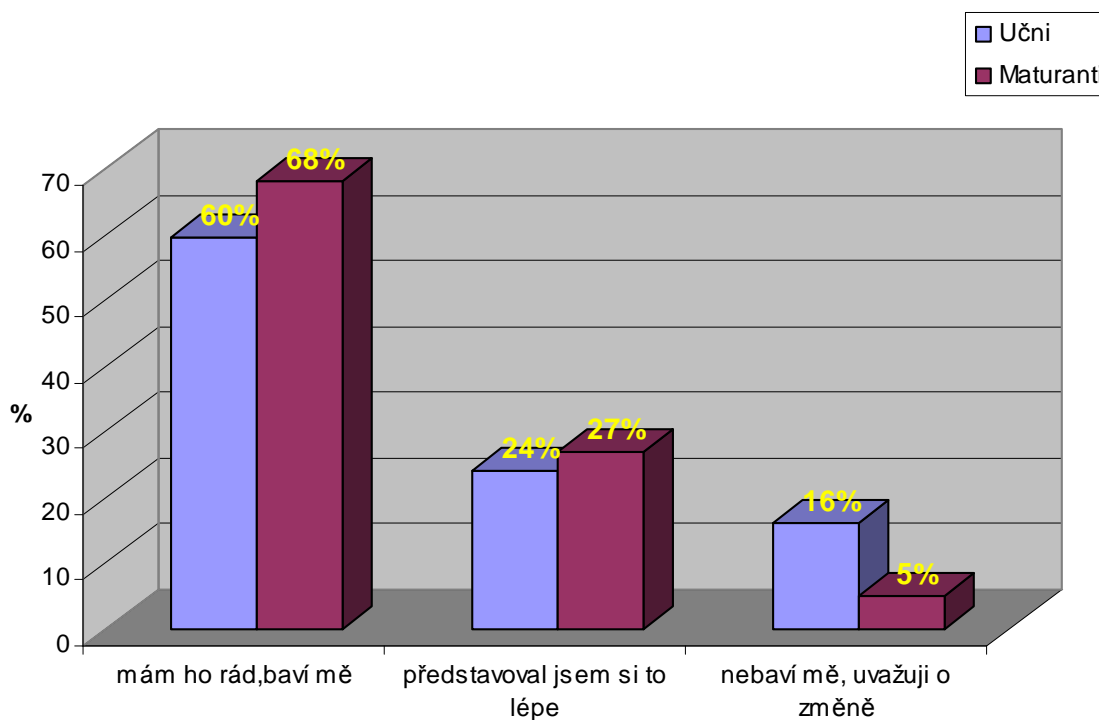

Z odpovědí žáků je patrné, že procento rodičů pracujících v daném oboru se pohybuje kolem jedné třetiny. Připočítáme – li k tomu ještě procento rodičů pracujících v nějakém příbuzném oboru, jsme jen pár procent pod polovinou dotázaných žáků. Dá se tedy předpokládat, že žáci se buď nechali rodiči ovlivnit, nebo alespoň od rodičů měli určitou představu o práci ve zvoleném oboru.

Otázka č.11: Jaký máš názor na obor

Otázka	Možnosti odpovědi	Učební obor	%	Maturitní obor	%
		Jaký máš názor na obor, který studuješ	mám ho rád,baví mě	25	60
	představoval jsem si to lépe	10	24	12	27
	nebaví mě, uvažuji o změně	7	16	2	5

Názor na obor

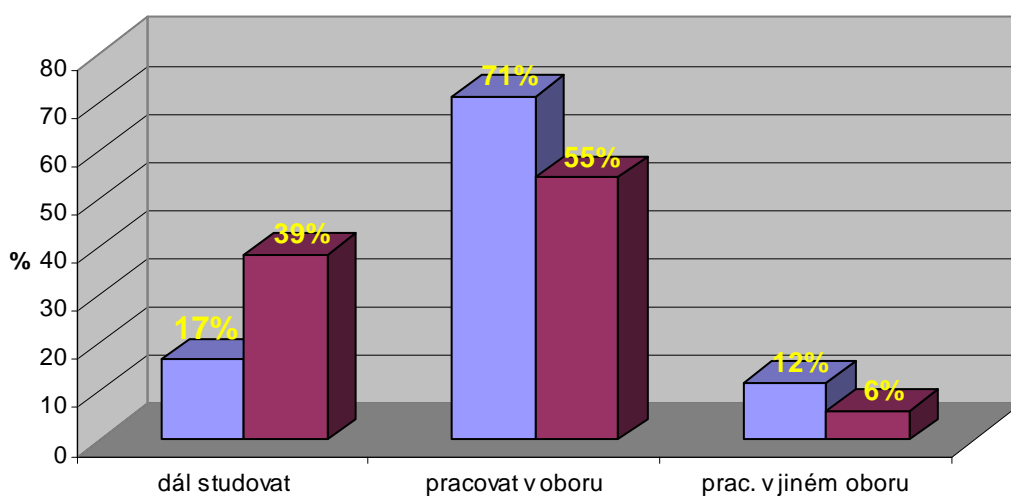

Z dotazovaných žáků většina odpověděla, že je obor baví, což dokazuje, že se rozhodli správně. Maturanti, kteří měli lepší představy o oboru, pravděpodobně očekávali větší možnosti praxe v zahraničí nebo častější praktická cvičení. U učňů může nespokojenost plynout z pracovního zatížení při praxi, která zastupuje polovinu výuky. Obor kuchař-číšník je fyzicky poměrně náročný. Myslím, že školy zabývající se tímto oborem jsou dnes již na takové úrovni, že by se nespokojenost s odborností studia neměla projevit.

Otázka č.12: Plány po ukončení studia

Otázka	Možnosti odpovědi	Učební obor	%	Maturitní obor	%
Po ukončení školy chci	dál studovat	7	17	17	39
	pracovat v oboru	30	71	24	55
	pracovat v jiném oboru	5	12	3	6

Plány po ukončení studia

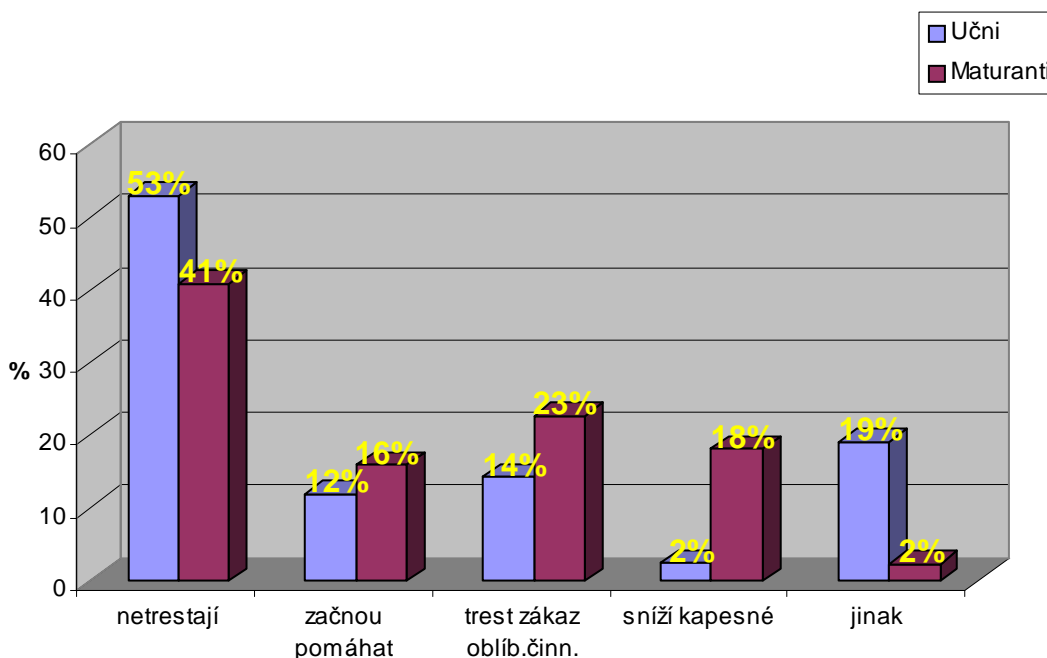
Obor, který si žáci zvolili, zabezpečuje získání odborných znalostí doplněných různorodými praxemi již na středním vzdělávacím stupni. Tuto myšlenku potvrzují i odpovědi žáků, kteří se ve velkém procentu chystají po ukončení středoškolského studia nastoupit do zaměstnání ve svém oboru. Podle předpokladu je procento maturantů, kteří chtějí studovat dále, o hodně vyšší než procento u učňů. Je potěšitelné, že u maturantů je to více než třetina studentů.

Otázka č.13: **Prospěch ve škole**

Otázka	Možnosti odpovědi	Učební obor	%	Maturitní obor	%
Za špatné známky mě rodiče	netrestají	22	53	18	41
	začnou pomáhat	5	12	7	16
	trest zákaz oblíbené činnosti	6	14	10	23
	sníží kapesné	1	2	8	18
	jinak	8	19	1	2

Prospěch ve škole

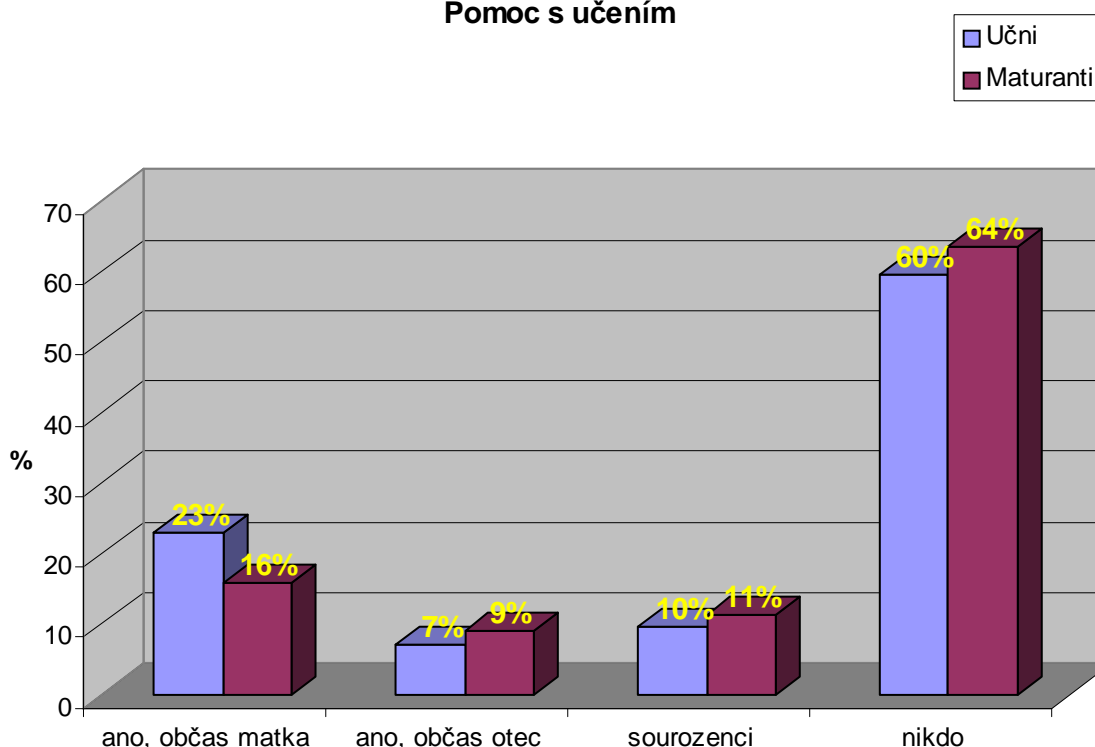

V této části se jeví moje hypotéza, že rodiče maturantů se budou snažit své děti nějakým způsobem motivovat k lepšímu prospěchu správná. U žáků učebního oboru není snaha o ovlivnění prospěchu tak velká. Na tuto skutečnost má také vliv rozdíl v náročnosti mezi zkouškou učňovskou a maturitou. Určitě se projeví, jestli žák chce ve studiu pokračovat nebo pokládá své vzdělání složením zkoušky či maturity za ukončené.

Otázka č.14: **Pomoc s učením**

Otázka	Možnosti odpovědi	Učební obor	%	Maturitní obor	%
Pomáhá Ti někdo s učením	ano, občas matka	10	23	7	16
	ano, občas otec	3	7	4	9
	sourozenci	4	10	5	11
	nikdo	25	60	28	64

Pomoc s učením

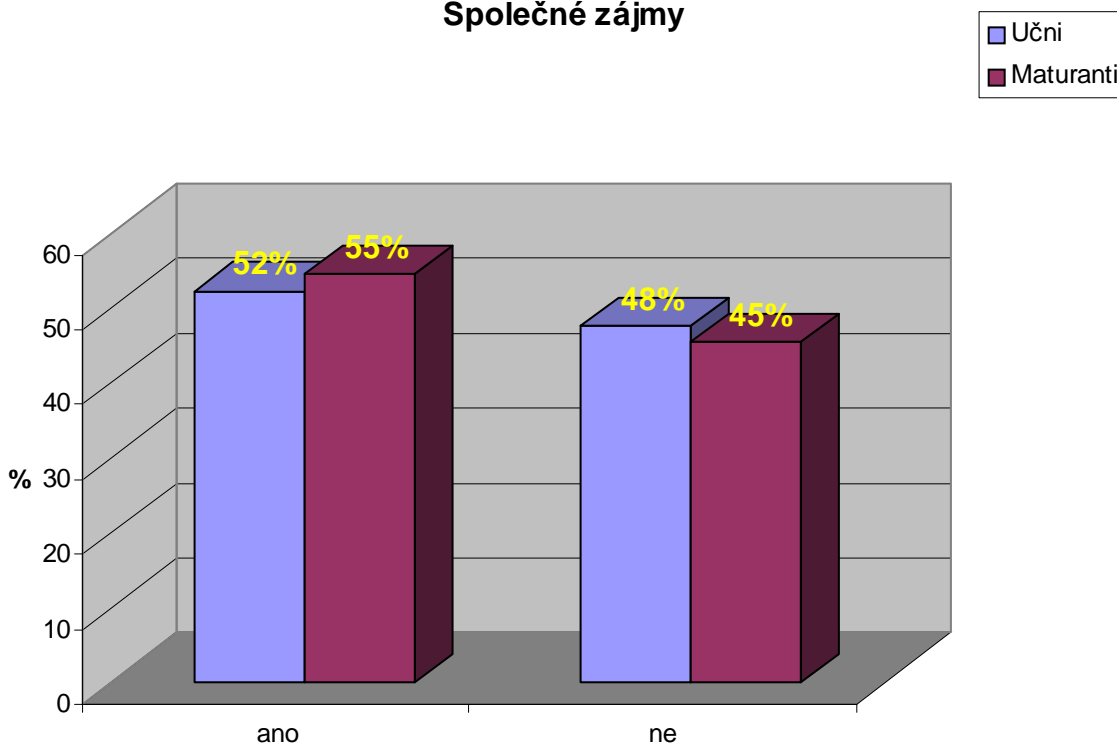

Tato otázka, která je součástí 3. hypotézy o pomoci rodiny žákovi, opět plně potvrzuje můj předpoklad, že žák ve třetím ročníku odborné školy je už natolik samostatný, že mu rodina ve většině případů nemusí pomáhat s učením. Ostatně zvolený obor se před ukončením studia věnuje hlavně odborným předmětům, se kterými by těžko mohl pomoci někdo z rodiny, pokud se nevěnuje stejnému oboru. Více než studovaný obor se v odpovědích projevuje, že se jedná o studenty třetích ročníků, tedy vyzrálé a téměř samostatné osobnosti.

Otázka č.15: Společné zájmy

Otázka	Možnosti odpovědi	Učební obor	%	Maturitní obor	%
Společné zájmy s rodiči	ano	22	52	24	55
	ne	20	48	20	45

Společné zájmy

Odpovědi na otázku o společných zájmech skoro přesně potvrzují moji hypotézu, že společné zájmy se projeví přibližně u poloviny žáků. S potěšením mohu konstatovat, že ani v této otázce není znát vliv zvoleného oboru. Myslím si, že stav je projevem vlivu současného životního trendu. Se snahou přiblížit se přírodě a sportu vede velká část rodičů své děti ke společným výletům, návštěvám fitcenter a sportovišť. Takto vedené děti většinou získají zálibu v tomto způsobu trávení volného času, který se naučily od svých rodičů. Myslím, že lze vyjádřit myšlenku, že v rodinách, kde děti tráví více času spolu se svými rodiči, se s nimi shodují i ve větší míře na společných zájmech.

7.1 Analýza získaných dat

Vyhodnocení 1. hypotézy

Na vyhodnocení první hypotézy, **že žáci maturitního oboru budou bydlet ve městě, budou z rodin s oběma rodiči a budou mít jednoho sourozence**, jsem vybrala první tři otázky z dotazníku týkající se bydliště, složení rodiny a počtu sourozenců. Z odpovědí na tyto otázky vyplývá, že skutečně podstatně více maturantů je z města. Rozdíl je 22 %, což je více než pětina. Tím se potvrzuje část mé hypotézy. Ale již druhá část není tak jednoznačná, maturanti jsou hlavně z rodin s oběma rodiči, ale zastoupení rodin pouze s matkou je také poměrně vysoké. Obdobná situace je i v hodnocení třetí otázky. Nejvíce maturantů je skutečně z rodin se dvěma dětmi, ale rozdíl mezi počtem maturantů a učňů z rodin se dvěma dětmi není velký. Takže závěrem lze vyhodnotit, že předpoklady vyjádřené v první hypotéze byly celkem správné, ale jejich potvrzení v odpovědích není jednoznačné. Rozdíly nejsou oproti mému předpokladu tak markantní. To potvrzuje i poslední vyjádřenou myšlenku, že kritérium finančního zabezpečení rodiny nemůže být jediné.

Vyhodnocení 2. hypotézy

Ve druhé hypotéze **předpokládám, že společně trávený čas rodičů se žáky a jejich společné zájmy nebudou ovlivněny druhem studovaného oboru, tedy tím, jestli se jedná o učně nebo maturanta**. Vyvrácením, nebo potvrzením tohoto předpokladu se zabývají otázka č. 5 - Čas trávený s rodinou a otázka č. 15 - Společné zájmy. Myslím, že se můj předpoklad splnil. Procento žáků, kteří tráví s rodinou více než dvě hodiny, se blíží k 50 % a je zastoupené ze všech možností nejvíce. Odpovědi na druhou otázku o společných zájmech se blíží také k 50 %.

Vyhodnocení 3. hypotézy

V otázkách č. 8 – Vzdělání rodičů, 13 – Prospěch ve škole a 14 – Pomoc s učením najdeme vyjádření k hypotéze, ve které **předpokládám, že rodiče maturantů budou mít převážně vyšší vzdělání. Žáci budou většinou už samostatní a nebudou vyžadovat od rodiny skoro žádnou pomoc**. Můj předpoklad je správný, ale rozdíl není tak velký. Snaha

ovlivnit prospěch svých dětí se projevuje podle předpokladu více u maturantů než u učňů, ale je vyšší, než jsem u žáků třetího ročníku očekávala.

Vyhodnocení 4. hypotézy

Pouhým pohledem na grafy znázorňující odpovědi žáků na otázky č. 9 – Výběr povolání a č. 10 – Pracují rodiče v oboru je jasné, že moje hypotéza, že **rozhodnutí o příštím vzdělání ovlivní rodiče asi u 50 % žáků** nebyla správná. Vysoké procento dětí, které se nenechaly ovlivnit ve volbě příštího studia rodiči, svědčí o rychlejším dospívání a samostatnosti dnešní mládeže. Poměr mezi uční a maturanty je celkem vyvážený.

Vyhodnocení 5. hypotézy

Předpoklad, že ve studiu budou pokračovat hlavně maturanti a že pro další studium se rozhodne čtvrtina dotázaných, byl správný. V grafech u otázek č. 11 – Jaký máš názor na obor a č. 12 – Plány po ukončení studia se součet procent rodičů pracujících v daném, nebo podobném oboru skutečně pohybuje nad jednou třetinou všech dotázaných. Potvrdila se i myšlenka, že dále studovat půjdou hlavně maturanti. Potěšující však je, že jejich procento je značně vyšší, než byl můj předpoklad.

Vyhodnocení 6. hypotézy

Poslední hypotéza se zabývá **předpokladem, že pro většinu žáků – asi pro 80 % bude rodina zázemím a jistotou. Předpokládám, že svůj volný čas budou trávit nejspíš se svými vrstevníky** a je podložena otázkami č. 6 - Význam rodiny a č.7 – Volný čas. Potvrdila se v myšlence, že pro většinu žáků bude rodina podporou a zázemím. Přesto jsem žáky trochu nadhodnotila. Osmdesát procent nedosáhli ani uční, ani maturanti. Zajímavé je porovnání učňů s maturanty. Vyšší procento maturantů může být ovlivněno i jejich větší finanční závislostí na rodině. Vliv může mít i vyšší samostatnost učňů, kteří se ve třetím ročníku více na svých praxích přiblíží běžnému pracovnímu životu. V otázce trávení volného času se potvrdila moje myšlenka, že studenti budou trávit svůj volný čas převážně s přáteli. Předpokládaný rozdíl mezi maturanty a uční je ve skutečnosti o dost vyšší.

Závěr

Rodina je ta první a nejdůležitější sociální skupina, která formuje osobnost jedince. Právě v rodině dochází k prvnímu kontaktu dítěte se společností a s kulturou. Nejlepším zázemím pro vývoj osobnosti je úplná funkční rodina, je prvním zprostředkovatelem základních vzorců myšlení a sociokulturního chování. Z tohoto prostředí pak dítě vstřebává to, co mu bylo připraveno rodiči. Především v období dětství nemůže rodinu zastoupit žádná jiná instituce.

Rodinné prostředí je tím nejideálnějším místem pro rozvoj dětí, zázemím, kde prožívají pocity lásky, bezpečí a klidu. Rodiče působí na děti svým osobním příkladem a výchovnými prostředky. Proto promítání pozitivních i negativních vlivů může mít na dítě dalekosáhlé důsledky. Za celé období dospívání dítěte prochází rodina mnohými proměnami, ale nejdůležitější stále zůstává výchova a ochrana dětí.

Rodina má také velmi významný vliv na úspěšnost nebo neúspěch ve škole. Proto by měl učitel pohlížet na žáka v kontextu rodiny, do které organizačně náleží.

Ve své práci jsem porovnávala rodiny učebního a maturitního oboru v gastronomickém zařízení. Chtěla jsem prověřit, zda je mezi nimi rozdíl. Díky své práci jsem mohla, i když jen na malou chvíli, nahlédnout do rodin těchto žáků.

Z mého šetření vyplývá, že mladí lidé stále řadí svojí rodinu velmi vysoko na žebříček svých hodnot a že je pro ně oporou a zázemím. Je potěšující, že žáci i na prahu své dospělosti zachovávají se svými rodiči dobré vztahy, které přečkaly i nelehké období puberty. Ukazuje se, že i vzdělání rodičů je velmi důležitý činitel a že se podílí na vzdělání jejich dětí. Na otázku výběru oboru většina žáků odpověděla, že je obor baví, a to dokazuje, že se rozhodli správně. Potvrdila se mi i moje domněnka, že v dalším studiu chtějí pokračovat převážně maturanti. Jejich procento je značně vyšší, než byl můj předpoklad, což je potěšující. Příjemným výsledkem bylo i zjištění, že většina žáků jak učebního, tak maturitního oboru si svůj obor vybrala sama. To dokazuje, že současná mládež je již ve věku patnácti let samostatná a sebevědomá. Předpoklad, že mladí lidé budou trávit svůj volný čas především se svými přáteli, se mi také potvrdil. Bohužel velká

pracovní vytíženost rodičů v dnešní uspěchané době nedovoluje trávit tolik volného času se svými dětmi. Obecně se dá říci, že dnešní rodina má problémy se vzájemnou komunikací. Kdyby spolu rodina pravidelně trávila čas, povídala si o všem, dítě by získalo pocit jistoty a bezpečí. Proto je závěrem rada pro rodiče velice prostá: mluvit, naslouchat a snažit se porozumět svým dětem. Vždyť největším darem pro všechny děti je spokojené a bezpečné prostředí, kde mohou aktivně vyvíjet a rozvíjet své schopnosti.

Seznam literatury

- ČAPEK, J., ČAPKOVÁ, M.: *Pozitivní výchova sourozenců v rodině*, Portál, Praha 2010
- KLÍMOVÁ-FÜGNEROVÁ, M., ZMATLÍKOVÁ, H.: *Citová výchova v rodině*, Práce, Praha 1954
- KOLEKTIV AUTORŮ: *O lásce manželské a rodičovské*, CEVAP, Praha 2006
- KURFÜRST, J., FALTOVÁ, V.: *O výchově dětí k práci v rodině*, SPN, Praha 1965
Ministerstvu školství ČSR, Praha 1988
- MAKARENKO, A., S.(z ruštiny přeložil Kukla V.): *O výchově dětí v rodině*, SPN, Praha 1962
- MÁROVÁ, Z., MATĚJČEK, Z., MÁROVÁ, S., RADVANOVÁ, Z.: *Výchova dětí v neúplné rodině*, SPN, Praha 1977
- MATĚJČEK, Z.: *Co děti nejvíc potřebují*, Portál, Praha 2008
- MATĚJČEK, Z.: *Co, kdy a jak ve výchově dětí*, Portál, Praha 2007
- MATĚJČEK, Z.: *Psychologické eseje*, Praha, Karolinum, 2004
ISBN 80-246-0892-8
- MATĚJČEK, Z.: *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*, Praha, Portál, 1994, 98 s.
ISBN 80-85282-83-6
- NINGER, J.: *O trestání v rodině / pro rodiče a jiné dospělé čtenáře napsal Josef Ninger*, Nákladem Aloise Hynka, Praha 1882
- NOHEJLOVÁ, M.: *Výchova dětí v rodině a mimo školu: Bibliografie z fondů Státní vědecké knihovny v Hradci Králové*, Státní vědecká knihovna, Hradec králové 1962
- NOVÁK, T.: *Jak nezešít z dětí aneb naučte se nejen Makofri*, Rubiko, Olomouc 2004
- ORVIN: *Dospívání, kniha pro rodiče*, Grada, Praha 2001
- PRCHAL, J.: *Výchova dětí v rodině*, SPN, Praha 1966
- PRCHAL, J.: *Vychováváme děti*, Praha 1988
- PRIMUSOVÁ, J., VAJNEROVÁ, I.: *Jak chovat pubertáka*, Praha 2004
- SIMAJCHL, L.: *Čítanka o výchově dětí od školáčků po studenty*, Praha 1998
- VALIŠOVÁ, A.: *Asertivita v rodině a ve škole, aneb Zásady přímého jednání mezi dětmi, rodiči a učiteli*, H & H, Jinočany 1998

Seznam příloh

Příloha 1 Dotazník k bakalářské práci

Příloha 2 Vyplněné dotazníky

Dotazník k bakalářské práci

1. Studuješ a/ učební obor b/ maturitní obor
2. Bydlíš a/ ve městě b/ na vesnici
3. Bydlíš společně a/ s oběma rodiči b/ jen s matkou
 c/ s otcem d/ jinak
4. Máš sourozence a/ nemám b/ mám jednoho
 c/ dva d/ tři a více
5. Kolik času trávíš ve všední den s rodiči
 a/ žádný b/ méně než 30 minut
 c/ asi hodinu d/ dvě hodiny a více
6. Co pro tebe znamená rodina?
 a/ zázemí, oporu, jistotu b/ není pro mne nijak zvlášť
důležitá c/ není pro mne oporou d/ jinak
7. Volné dny trávím nejčastěji:
 a/ s rodiči b/ sám(a)
 c/ s kamarády (s partou) d/ jinak (napiš jak)
8. Jaké vzdělání mají tvoji rodiče?
 a/ základní b/ střední s výučním listem
 c/ střední s maturitou d/ vysokoškolské
9. Obor ve kterém studuješ sis vybral(a) sám(a)?
 a/ ano b/ ne- hodně mě ovlivnili rodiče
 c/ jinak
10. Pracuje některý z rodičů v oboru, který jsi si vybral(a)?

- a/ ano   b/ ne
 c/ v podobném

11. Jaký máš názor na obor který studuješ?

- a/ mám ho rád(a), baví mě
 b/ představoval(a) jsem si to jinak – lépe
 c/ nebaví mě, uvažuji o změně

12. Po ukončení školy

- a/ chci dále studovat   b/ budu pracovat ve svém oboru
 c/ svou profesi nechci vykonávat

13. Za špatné známky mě rodiče

- a/ netrestají   b/ začnou mi pomáhat s učením
 c/ potrestají zákazem oblíbené činnosti
 d/ sníží mi kapesné   e/ jinak

14. Pomáhá ti někdo s učením?

- a/ ano, občas matka   b/ ano, občas otec
 c/ sourozenci   d/ nikdo

15. Máš nějaké společné zájmy s rodiči?

- a/ ano   b/ ne

A n o t a c e

Formativní vliv rodiny na osobnost žáka

PEŠATOVÁ Miluše

Institut vzdělávání a poradenství České zemědělské univerzity v Praze, bakalářská práce, 2011, str. 55

Práce se zabývá formativním vlivem rodiny na osobnost žáka. Popisuje charakteristiku rodiny, vývoj rodiny, různé typy rodin, výchovu v rodině a její nedostatky, vliv prarodičů i náhradní rodinnou péči. Součástí práce je výzkum, který je zaměřen na analýzu žáků učebního oboru Kuchař- Číšník a maturitního oboru Číšník – Servírka. Metodou dotazníku zjišťujeme informace o rodinném prostředí žáků, o jejich vztahu k rodičům i ke zvolenému oboru. Prověřuje i společné zájmy s rodiči a způsob trávení volného času. Zkoumá, jak žáka zvolený obor baví a zda bude pokračovat dále ve studiu. Zjištění analyzujeme a porovnáváme.

Klíčová slova: rodinná výchova, osobnost žáka, komunikace, výzkumné metody, dotazník, pozorování, hypotéza, vzdělání, péče, porovnání, vývoj osobnosti, rodiče, vyhodnocení, formativní vlivy.